

Stichting
Will Niemeijer
Pensioenfonds

Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds
Paterswoldseweg 43
Postbus 41, 9700 AA Groningen

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel onder nummer 41009543

Verslag over het boekjaar
1-1-2018 t/m 31-12-2018

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	5
Verslag van het bestuur	
Meerjarenoverzicht	7
Het pensioenfonds	9
Financiële positie	11
Pensioenregeling	12
Communicatie	16
Beleggingen	17
Actuariële analyse resultaat	20
Uitvoeringskosten	23
Bestuur en organisatie	25
Uitbestedingsbeleid	32
Risicomanagement	34
Organisatie pensioenfonds	41
Verantwoordingsorgaan	
Oordeel verantwoordingsorgaan en overzicht 2018	45
Reactie van het bestuur	46
Visitatiecommissie	
Reactie van het bestuur	49
Jaarrekening	
Balans per 31 december	52
Staat van baten en lasten	54
Kasstroomoverzicht	56
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	57
Gebeurtenissen na balansdatum	62
Resultaatbestemming	62
Toelichting op de balans per 31 december	63
Toelichting op de staat van baten en lasten	69
Risicoparagraaf	74

Pagina**Overige gegevens**

Resultaatbestemming	83
Actuariële verklaring	84
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	86

Voorwoord

Voor u ligt het verslag over het boekjaar 2018 (hierna: het verslagjaar) van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds. De Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds (verder in dit verslag aangeduid met 'SNP', 'pensioenfonds' of 'fonds') is een ondernemingspensioenfonds in de zin van de Pensioenwet, statutair gevestigd te Groningen. Het pensioenfonds voert de pensioenovereenkomsten uit die de werknemers in dienst van Koninklijke Theodorus Niemeyer B.V. met hun werkgever vóór 1 januari 2010 zijn aangegaan.

In het verslag van het bestuur leest u over de belangrijkste kenmerken van SNP en de ontwikkelingen die zich in 2018 hebben voorgedaan.

Dit verslag wordt uitgebracht in overeenstemming met de statuten van het fonds.

Wilt u meer weten over SNP? Kijkt u dan op de website van het pensioenfonds: www.pfniemeijer.nl.

Verslag van het bestuur

Meerjarenoverzicht

	2018	2017	2016	2015	2014
Aantallen					
Actieve deelnemers (inclusief arbeidsongeschikten)	195 ¹⁾	199	245	261	294
Gewezen deelnemers	376	401	391	409	437
Pensioengerechtigden	719	715	714	702	663
Totaal	1.290	1.315	1.350	1.372	1.394
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Toeslagen					
Indexatie actieven	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Indexatie inactieven	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen ²⁾	229.668	238.446	233.998	216.294	219.713
Beleggingsopbrengsten	-3.162	7.001	23.261	1.084	38.037
Beleggingsrendement totale portefeuille ³⁾	-1,3%	3,2%	10,9%	0,7%	20,7%
Benchmarkrendement ³⁾	-0,9%	2,4%	9,8%	0,5%	20,6%
Gemiddeld rendement afgelopen 5 jaar	6,8%	7,6%	9,8%	9,5%	11,7%
Gemiddeld rendement afgelopen 10 jaar	8,5%	8,9%	9,7%	9,5%	7,9%
Reserves					
Algemene reserve	20.069	25.389	16.698	9.716	17.189
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	209.457	212.925	219.983	208.516	205.134
Gemiddelde duration	15,8	15,9	16,2	15,9	15,5
Afgeleide rente o.b.v. rentetermijnstructuur (RTS) ⁴⁾	1,31%	1,43%	1,26%	1,62%	1,80%

1) Inclusief 17 arbeidsongeschikte deelnemers.

2) Voor meer informatie wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

3) Inclusief valuta-afdekking.

4) De afgeleide rente is de vaste rekenrente die resulteert in exact dezelfde technische voorziening ultimo boekjaar als de marktwaardevoorziening op basis van de DNB-rentetermijnstructuur.

	2018	2017	2016	2015	2014
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	2.510	2.757	2.730	2.887	3.425
Pensioenuitkeringen	7.239	7.497	7.169	7.228	6.659
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen	229.526	238.314	236.681	218.232	222.323
Pensioenverplichtingen	209.457	212.925	219.983	208.516	205.134
Aanwezige dekkingsgraad ¹⁾	109,6%	111,9%	107,6%	104,7%	108,4%
Vereiste dekkingsgraad ²⁾	113,6%	113,7%	114,0%	114,0%	110,7%
Beleidsdekkingsgraad ³⁾	111,9%	110,4%	104,4%	106,2%	

1) De berekening is opgenomen op pagina 64. Het betreft hier niet de reële, maar de nominale dekkingsgraad.

2) Er is vanaf 2015 getoetst o.b.v. de strategische beleggingsmix, in de voorgaande jaren was de feitelijke beleggingsmix bepalend.

3) Onder het nieuwe FTK is de maandelijkse dekkingsgraad niet meer maatgevend voor beleidsbeslissingen, maar geldt hiervoor de beleidsdekkingsgraad, de twaalfmaands gemiddelde dekkingsgraad.

Het pensioenfonds

Statutaire doelstelling

SNP stelt zich ten doel om, conform de pensioenreglementen en statuten, de pensioenregelingen uit te voeren voor de werknemers van Koninklijke Theodorus Niemeijer B.V. (verder te noemen: 'de werkgever') die vóór 1 januari 2010 in dienst zijn getreden en het op grond van de pensioenregelingen verrichten van pensioen- en andere uitkeringen aan aanspraak- en pensioengerechtigden.

Met ingang van 1 januari 2010 is het fonds gesloten en worden geen nieuwe deelnemers meer aangemeld. De pensioenaanspraken worden gefinancierd met bijdragen van werkgever en werknemers. De pensioenregeling voorziet voor alle deelnemers in een ouderdomspensioen, een partnerpensioen en wezenpensioen. Meer informatie hierover staat verderop in dit verslag.

Het bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet vastgesteld en vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN).

Missie, visie en strategie

Missie

SNP wil een betrouwbare uitvoerder zijn van de pensioenovereenkomsten die BAT Niemeijer met de (gewezen) werknemers heeft afgesloten. Het pensioen- en vermogensbeheer van het fonds moet daarbij (kosten)efficiënt, risicobewust en transparant worden uitgevoerd. Hierbij dienen de belangen van alle belanghebbenden op evenwichtige wijze te worden behartigd. De ambitie van SNP is om de koopkracht voor de deelnemers zo goed mogelijk te handhaven.

Visie

Binnen de pensioensector neemt de regelgeving en kostendruk verder toe. SNP streeft naar een goede pensioenvoorziening om de koopkracht van de deelnemers zowel nu als in de toekomst zo goed mogelijk te handhaven. Voor SNP als gesloten fonds is het voor een (kosten)efficiënte uitvoering op lange termijn noodzakelijk om te blijven kijken naar de mogelijkheden om een toekomstbestendige uitvoering van de pensioenovereenkomsten te waarborgen.

Strategie

Om de missie van het fonds te kunnen realiseren, heeft SNP de komende jaren de volgende speerpunten:

1. Een (kosten)efficiënte en correcte uitvoering van de pensioenregeling blijven waarborgen, waarbij het bestuur de controle heeft over de uitbestede (administratieve) werkzaamheden. In dit kader heeft het bestuur met de administrateur contractuele afspraken gemaakt over de uitvoering van de pensioenregeling en de kosten daarvan.
2. Het blijven voeren van een solide vermogensbeheer om de financiële positie van SNP te verbeteren en toe te groeien naar een situatie waarin weer kan worden voldaan aan de ambitie van het fonds (behoud van koopkracht voor de belanghebbenden). De basis voor het vermogensbeheer is een zorgvuldig vastgesteld beleggingsbeleid dat wordt bepaald aan de hand van een periodiek uitgevoerde ALM-studie. Het beleggingsbeleid wordt vervolgens nader uitgewerkt in een jaarlijks beleggingsplan; hierbij wordt de lange termijn doelstelling niet uit het oog verloren. Op basis van vermogensbeheerrapportages wordt de uitvoering van het beleggingsbeleid gemonitord.
3. Een goede en transparante informatievoorziening richting belanghebbenden door tijdig, duidelijk, evenwichtig en correct te communiceren. In 2017 heeft het bestuur een nieuw communicatiebeleidsplan voor de duur van drie jaren vastgesteld. Een belangrijke rol is weggelegd voor digitale communicatie (zoals website en e-mailservice).
4. Een adequaat risicobeheersingsbeleid uitvoeren voor een goede, efficiënte en structurele beheersing van de risico's die het fonds loopt.
5. Aandacht blijven houden voor goed pensioenfondsbestuur. De Code Pensioenfonds is hierbij een leidraad voor SNP.

6. Het bestuur blijft de komende jaren aandacht houden voor het toekomstperspectief en de toekomstmogelijkheden voor SNP en de uitvoering van de pensioenregeling. Eenmaal in de drie jaar voert het fonds een uitgebreide toekomstanalyse uit. Daarnaast vindt er jaarlijks een verkorte analyse plaats van indicatoren die relevant kunnen zijn voor de toekomst van het fonds.

Jaarplan 2019

In het kader van de hiervoor genoemde speerpunten zal SNP in 2019 de volgende acties ondernemen:

1. Op kwartaalbasis de uitvoering van de administratie monitoren middels analyse van de administratieve kwartaalrapportage. Daarnaast worden de ISAE3402- en ISAE3000-rapportages van de administrateur over 2018 geanalyseerd. In het najaar zal een formeel evaluatiegesprek met de administrateur worden gevoerd. De kosten (voortgang ten opzichte van begroting) worden op kwartaalbasis gemonitord aan de hand van een kostenrapportage.
2. De prestaties van de vermogensbeheerder worden op kwartaalbasis gemonitord op basis van de door Nationale Nederlanden Investment Partners (NNIP) te leveren rapportages. Tevens zal het bestuur de ISAE3402-rapportage van deze partij analyseren. In 2019 zal de uitwerking van de investment cases vermogensbeheer worden gefinaliseerd.
3. Einde 2019 wordt het communicatiebeleid, waaronder de inzet van digitale communicatiemiddelen, geëvalueerd.
4. In het eerste kwartaal van 2019 richt het bestuur zich op de verdieping van de beheersing van de integriteitsrisico's. In dat kader zal onder meer een nieuwe SIRA worden uitgevoerd en worden bestaande procedures beoordeeld en waar nodig herzien.
5. In 2019 implementeert SNP de gevolgen van de inwerkingtreding van de Europese IORP II-richtlijn. Dit betreft onder meer de inrichting van sleutelfuncties en aanscherping van het risicomanagementbeleid.
6. In februari 2019 inventariseert het bestuur in hoeverre het fonds aan de normen van de Code Pensioenfondsen voldoet. Daarnaast voert het bestuur jaarlijks een bestuurlijke zelfevaluatie uit.
7. In 2018 heeft een uitgebreide kwetsbaarheidsanalyse plaatsgevonden. Een dergelijke analyse wordt driejaarlijks uitgevoerd. In het derde kwartaal van 2019 zal het bestuur op basis van de stand van zaken met betrekking tot de kwetsbaarheidscriteria beoordelen of een tussentijdse, uitgebreide analyse gewenst is. Verdere monitoring van de kwetsbaarheidscriteria vindt op kwartaalbasis plaats aan de hand van de actuariële kwartaalrapportage (RiskMap).

Evaluatie strategische speerpunten 2018

Het bestuur van SNP heeft in 2018 de volgende activiteiten ondernomen om de in het bestuursverslag over boekjaar 2017 genoemde speerpunten te realiseren:

1. Er is ruime aandacht besteed aan het functioneren van de administrateur (AZL N.V.). Niet alleen wordt het functioneren ieder kwartaal op basis van de administratieve rapportage met AZL besproken, ook is er een formeel evaluatiegesprek geweest en heeft het bestuur de ISAE-rapportages over 2017 van AZL beoordeeld door deel te nemen aan een speciale themasessie van AZL.
2. Ook de fiduciair vermogensbeheerder (NNIP) is geëvalueerd op basis van kwartaalrapportages, de ISAE3402-rapportage en een formeel evaluatiegesprek.
3. In 2018 is een ALM-studie uitgevoerd. De uitkomsten daarvan zijn betrokken bij de totstandkoming van de herziene versie van het beleggingsplan (ingaaude per 1-1-2019). In dit kader heeft SNP in 2018 tevens het beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) herijkt na overleg daarover met het verantwoordingsorgaan.
4. De werkgroep communicatie van het bestuur heeft het communicatiebeleid voor de komende jaren voorbereid. De beleidsuitgangspunten zijn vastgelegd in het communicatiebeleidsplan. De looptijd van dit plan is van 2017 t/m 2019. Einde 2018 is het plan geëvalueerd en zijn de speerpunten voor 2019 gedefinieerd.
5. Het bestuur heeft onder begeleiding van een externe deskundige een verdiepingsslag gemaakt in het risicomanagement. De formele vastlegging is in 2018 afgerond. Daarnaast is SNP in 2018 begonnen met de voorbereidingen voor de implementatie van de Europese IORP II-richtlijn.
6. De implementatie van de nieuwe privacywet- en regelgeving (AVG) was een belangrijk speerpunt in de eerste helft van 2018. Het bestuur heeft de implementatie tijdig afgerond. Daarnaast is in 2018 ruime aandacht besteed aan het opstellen van een eigen IT-beleid. De vastlegging van dit beleid in een formeel document zal in 2019 worden afgerond.

7. Het bestuur inventariseert jaarlijks in hoeverre SNP aan de normen van de Code Pensioenfondsen voldoet en welke aandachtspunten er voor het fonds zijn. Deze inventarisatie heeft ook in 2018 plaatsgevonden. In het derde kwartaal van 2018 is de herziene Code Pensioenfondsen in werking getreden. Naleving van de normen is geïnventariseerd in februari 2019. In dit bestuursverslag zal over de naleving van deze herziene versie van de Code Pensioenfondsen worden gerapporteerd.
8. De driejaarlijkse kwetsbaarheids-/toekomstanalyse heeft in juni 2018 plaatsgevonden. De analyse heeft geen aanleiding gegeven tot het nemen van nadere maatregelen. Het bestuur is zich bewust van de kwetsbaarheden en handelt dienovereenkomstig.

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's (x 1.000), zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Financiële positie

(Beleids)dekkingsgraad

Sinds de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de feitelijke dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Alle beleidsmaatregelen moeten gebaseerd zijn op deze beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad van SNP bedroeg einde 2018 111,9% (einde 2017 was dit 110,4%).

Het verloop van de feitelijke dekkingsgraad in het verslagjaar zag er als volgt uit:

	Pensioen- vermogen	Technische voorziening	Feitelijke dekkings- graad 2018
Begin 2018	238.314	212.925	111,9%
Beleggingsopbrengsten	-3.162	7.170	-5,1%
Premie	1.861	2.219	-0,3%
Waardeoverdrachten	-122	-141	0,0%
Kosten	-259	-259	0,0%
Uitkeringen	-7.239	-7.294	0,5%
Kanssystemen	192	-8	0,1%
Toeslagverlening	0	0	0,0%
Overige mutaties technische voorzieningen	0	-5.155	2,8%
Andere oorzaken	-59	0	-0,3%
Einde 2018	229.526	209.457	109,6%

Reële dekkingsgraad

Daarnaast is de reële dekkingsgraad een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het pensioenfonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de beleidsdekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. In de berekening van de reële dekkingsgraad wordt de verwachte stijging van de prijzen meegenomen als pensioenverplichting.

Een reële dekkingsgraad van 100% wil zeggen dat het fonds voldoende vermogen heeft om aan de pensioenverplichtingen te voldoen én om de pensioenen volledig te verhogen met de verwachte stijging van de prijzen.

Einde 2018 bedroeg de reële dekkingsgraad 91,5% (einde 2017 was dit 90,0%). De dekkingsgraad was einde 2018 109,6% (einde 2017: 111,9%).

Vereist eigen vermogen en herstelplan

De vereiste dekkingsgraad bedroeg per 31 december 2018 113,6%. Omdat de beleidsdekkingsgraad van SNP lager is dan de vereiste dekkingsgraad, is er sprake van een reservetekort. SNP heeft een herstelplan waarin is vastgelegd welke maatregelen worden ingezet om binnen tien jaar het vereist eigen vermogen te behalen.

Uit het in het eerste kwartaal van 2018 bij DNB ingediende herstelplan blijkt dat SNP met het geldende beleid tijdig zal herstellen uit het reservetekort. Volgens de berekeningen van het herstelplan zou de dekkingsgraad einde 2018 namelijk hoger zijn dan de vereiste dekkingsgraad. Op basis van het herstelplan zal SNP de pensioenen niet hoeven te korten (verlagen) om tijdig te herstellen. Mocht SNP in de toekomst toch in een dergelijke situatie terecht komen, dan is met de werkgever afgesproken dat hij extra gelden zal storten om een korting te voorkomen (bijstortverplichting).

Het herstelplan is door DNB goedgekeurd en kunt u vinden op de website van SNP (www.pfniemeijer.nl).

De dekkingsgraad heeft zich in 2018 minder goed ontwikkeld dan op basis van het in 2018 opgestelde herstelplan werd verwacht. In het eerste kwartaal van 2019 heeft de jaarlijkse actualisering van het herstelplan plaatsgevonden. Ook volgens het geactualiseerde herstelplan verwacht SNP tijdig uit het reservetekort te herstellen.

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets toetst de financiële opzet van het fonds en toetst of het verwachte pensioenresultaat voldoet aan de door het fonds zelf gestelde normen onder meerdere scenario's. Het pensioenfonds zelf definieert hoe ver het pensioenresultaat mag wegzakken. Blijkt uit de haalbaarheidstoets dat het verwachte pensioenresultaat niet voldoet aan deze norm, dan moet dit gecommuniceerd worden aan de achterban én sociale partners en leidt dit er mogelijk toe dat het pensioencontract herzien wordt.

De belangrijkste uitkomsten van de haalbaarheidstoets worden in de risicoparagraaf van dit bestuursverslag toegelicht bij de lange termijn risicohouding.

Pensioenregeling

De pensioenregeling van SNP zag er op 31 december 2018 op hoofdlijnen als volgt uit:

Pensioenreglement-II: Regeling voor deelnemers geboren vanaf 1 januari 1950

Pensioensysteem	Geïndexeerd middelloon
Pensioenrichtleeftijd	67 jaar
Opbouw% ouderdompensioen	1,738%
Opbouw% partnerpensioen	1,3125%
Partnerpensioen	Opbouwbasis
Opbouw% wezenpensioen	0,2625%
Wezenpensioen	Opbouwbasis
Maximum salaris	€ 105.075
Franchise	€ 13.344
Maximum pensioengrondslag	€ 91.731
Pensioenpremie	25,8% van de salarissom

Met ingang van 1 januari 2010 is het fonds gesloten en worden geen nieuwe deelnemers meer aangemeld.

Naast bovenstaande regeling voert het fonds een regeling uit voor deelnemers geboren vóór 1 januari 1950 en de (pre) pensioenregelingen die tot 1 januari 2004 golden en daarnaast de pensioenregelingen 1985 en 1986. In deze regelingen komen geen actieve deelnemers meer voor, met uitzondering van enkele arbeidsongeschikte deelnemers die recht hebben op premievrije doorbouw van pensioen. Er vindt alleen actieve pensioenopbouw door werknemers plaats in het hiervoor genoemde Pensioenreglement-II.

Voor de actuele pensioenreglementen wordt verwezen naar de website van het fonds: www.pfniemeijer.nl.

Premiebeleid

Kostendekkende, gedempte en ontvangen premie

Artikel 128 van de Pensioenwet schrijft voor dat de pensioenpremie die het fonds ontvangt minstens gelijk moet zijn aan de kostendekkende premie zoals berekend conform de ABTN. Er kan alleen sprake zijn van een lagere premie wanneer aan de voorwaarden ten aanzien van de hoogte van beleidsdekkingsgraad, indexatie en ongedaan making van eventuele kortingen is voldaan.

De feitelijke premie is gebaseerd op de gedempte kostendekkende premie. De gedempte kostendekkende premie is gebaseerd op het gemiddelde van de rentetermijnstructuren over een periode van 120 maanden. De gedempte kostendekkende premie is minder volatiel dan de zuivere kostendekkende premie. Over de lange termijn bezien zal de gedempte premie ongeveer gelijk zijn aan de zuivere kostendekkende premie. Wanneer de actuele rente lager is dan de gemiddelde rente zal de gedempte kostendekkende premie lager zijn dan de zuivere kostendekkende premie. Wanneer de actuele rente hoger is dan de gemiddelde rente zal de gedempte kostendekkende premie hoger zijn dan de zuivere kostendekkende premie.

De premie per 1 januari 2018 is vastgesteld op 25,8% van de salarissom. De werkgeversbijdrage bedraagt 25,8% van de salarissom vermindert met de deelnemersbijdragen. Deelnemers betalen 3,85% van de pensioengrondslag + 2,4% van het vaste jaarsalaris indien dit hoger is dan € 20.000,-.

De pensioengrondslag (peildatum 1 januari van het betreffende jaar) is bepaald op 12 maal het maandsalaris, vermeerderd met 8% vakantietoeslag, 8,33% eindejaarsuitkering, de persoonlijke toeslag en eventuele ploegen- of afwijkende dienstentoeslag en vermindert met de van toepassing zijnde franchise.

SNP stelt de door de werkgever aan het fonds af te dragen pensioenpremie op jaarbasis vast, op basis van hetgeen is beschreven in de ABTN. Vaststelling van de pensioenpremie over enig kalenderjaar vindt vóór 31 december voorafgaand aan dat kalenderjaar plaats. De premiestelling is gebaseerd op een raming, en kan naderhand blijken onvoldoende te zijn. Met het oog hierop heeft het bestuur met de werkgever afgesproken dat een eventueel tekort door de werkgever bijgestort zal worden als de premie, achteraf bij de toetsing van de gedempte kostendekkende premie, niet afdoende blijkt.

Indien het pensioenfonds op enig moment de opgebouwde pensioenaanspraken en –rechten moet verlagen, is de werkgever gehouden op dat moment een bijstorting te doen, zodanig dat de beleidsdekkingsgraad van het fonds hoog genoeg wordt om een korting te voorkomen. Indien en zolang de beleidsdekkingsgraad van SNP hoger is dan de vereiste dekkingsgraad, kan een korting op de pensioenpremie worden verleend door SNP. De premie-afspraken zijn vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst. Deze overeenkomst is te raadplegen via de website van SNP: www.pfniemeijer.nl.

Overzicht van de opbouw van de feitelijke premie, de kostendekkende premie en de gedempte kostendekkende premie van SNP in 2018:

	2018	2017
Feitelijke premie	2.510	2.714
Kostendekkende premie	3.213	3.892
Gedempte kostendekkende premie	2.510	2.714
De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	2.521	3.203
– Opslag in stand houden vereist vermogen	345	448
– Opslag voor uitvoeringskosten	347	241
	3.213	3.892
De gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	1.903	2.169
– Opslag in stand houden vereist vermogen	260	304
– Opslag voor uitvoeringskosten	347	241
	2.510	2.714

De samenstelling van de feitelijk betaalde premie is gelijk aan de gedempte kostendekkende premie.

Toeslagbeleid en toeslagverlening

Het bestuur beslist elk jaar of en in hoeverre de pensioenen en de aanspraken kunnen worden verhoogd. De voorwaardelijke verhoging (toeslagverlening) wordt betaald uit beleggingsrendement. Er wordt geen geld voor toeslagverlening gereserveerd en er is geen recht op toeslagverlening door het voorwaardelijke karakter ervan. Het is daarom niet zeker of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden.

SNP heeft de ambitie om de pensioenaanspraken en -rechten van actieve en gewezen deelnemers en pensioengerechtigden elk jaar te verhogen. Voor de actieve deelnemers geldt als maatstaf voor deze verhoging de structurele loonsverhoging zoals overeengekomen in de Collectieve Arbeidsovereenkomst (cao) van de werkgever. Voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden geldt als maatstaf de prijsontwikkeling (Consumenten Prijsindexcijfer zoals gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek), voor zover deze niet hoger is dan de hiervoor genoemde loonontwikkeling. De toeslagverlening zal in enig jaar maximaal 5% bedragen.

Het bestuur heeft conform het toeslagbeleid zoals vastgelegd in de ABTN en de regels van toekomstbestendige toeslagverlening besloten om de pensioenen van de (gewezen) deelnemers en pensioen- en overige aanspraakgerechtigden per 1 januari 2018 niet te verhogen.

De maximaal toe te kennen toeslag is gebonden aan de regels van toekomstbestendig indexeren. Hiervoor is de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds bepalend. Het fonds had tot 1 januari 2019 als aanvullend beleid dat toeslagen pas kunnen worden verleend als

de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de vereiste dekkingsgraad. Het bestuur heeft besloten om deze toeslagdrempel met ingang van 1 januari 2019 te wijzigen naar een beleidsdekkingsgraad van 110%. Deze drempel is conform wet- en regelgeving.

De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2018 bedroeg 111,9%. Dit is hoger dan de toeslagdrempel. Het bestuur heeft op basis van het toeslagbeleid desondanks besloten om per 1 januari 2019 geen toeslag te verlenen omdat de structurele loonsverhoging zoals vastgelegd in de cao bij de werkgever 0% bedroeg. Toeslagverlening door SNP is gemaximeerd op deze loonsverhoging.

Het pensioenfonds verwacht de pensioenen in de komende jaren gedeeltelijk te kunnen verhogen. Per jaar wordt beoordeeld of een verhoging mogelijk is en hoeveel het pensioen kan worden verhoogd. Het fonds verwacht daarnaast in de komende jaren geen verlaging van de pensioenen. De werkgever heeft toegezegd bij te springen als het fonds er financieel slecht voor staat om zo een verlaging van de pensioenen te voorkomen.

SNP registreert de cumulatieve achterstand in toeslagverlening voor de laatste tien jaren:

Voor actieve deelnemers:

	Loon- ontwikkeling	Toeslag op basis van loon- ontwikkeling	Toegekende toeslag	Cumulatieve achterstand (1-1-2018)	Cumulatieve achterstand (1-1-2019)
Toeslag 1-1-2010		1,50%	0,00%	5,84%	1,50%
1-1-2010	1,00%				
1-7-2010	1,00%				
Toeslag 1-1-2011		2,01%	0,00%	7,97%	3,54%
1-1-2011	1,00%				
1-4-2011	2,50%				
Toeslag 1-1-2012		3,53%	0,00%	11,77%	7,19%
1-4-2012	2,00%				
Toeslag 1-1-2013		2,00%	0,00%	14,01%	9,33%
1-4-2013	2,50%				
Toeslag 1-1-2014		2,50%	0,00%	16,86%	12,07%
1-4-2014	2,50%				
Toeslag 1-1-2015		2,50%	0,00%	19,78%	14,87%
1-4-2015	0,00%				
Toeslag 1-1-2016		0,00%	0,00%	19,78%	14,87%
1-4-2016	0,00%				
Toeslag 1-1-2017		0,00%	0,00%	19,78%	14,87%
1-4-2017	0,00%				
Toeslag 1-1-2018		0,00%	0,00%	19,78%	14,87%
1-4-2018	0,00%				
Toeslag 1-1-2019		0,00%	0,00%		14,87%

Voor inactieve deelnemers:

	Loon- ontwikkeling/ Prijsindex	Ontwikkeling prijsindex (oktober- oktober)	Toeslag op basis van loon- ontwikkeling / prijsindex	Toegekende toeslag	Cumulatieve achterstand (1-1-2018)	Cumulatieve achterstand (1-1-2019)
Toeslag 1-1-2009			4,28%	0,00%	4,28%	vervallen
1-1-2009	0,00%					
1-4-2009	1,50%	nvt				
Toeslag 1-1-2010			1,50%	0,00%	5,84%	1,50%
1-1-2010	1,00%					
1-7-2010	1,00%	nvt				
Toeslag 1-1-2011			2,01%	0,00%	7,97%	3,54%
1-1-2011	1,00%					
1-4-2011	2,50%	nvt				
Toeslag 1-1-2012			3,53%	0,00%	11,77%	7,19%
Loon/prijsontwikkeling	2,00%	2,87%				
Toeslag 1-1-2013			2,00%	0,00%	14,01%	9,33%
Loon/prijsontwikkeling	2,50%	1,56%				
Toeslag 1-1-2014			1,56%	0,00%	15,79%	11,04%
Loon/prijsontwikkeling	2,50%	1,05%				
Toeslag 1-1-2015			1,05%	0,00%	17,01%	12,21%
Loon/prijsontwikkeling	0,00%	0,66%				
Toeslag 1-1-2016			0,00%	0,00%	17,01%	12,21%
Loon/prijsontwikkeling	0,00%	0,42%				
Toeslag 1-1-2017			0,00%	0,00%	17,01%	12,21%
Loon/prijsontwikkeling	0,00%	1,33%				
Toeslag 1-1-2018			0,00%	0,00%	17,01%	12,21%
Loon/prijsontwikkeling	0,00%	2,10%				
Toeslag 1-1-2019			0,00%	0,00%		12,21%

Communicatie

Communicatiebeleidsplan

Het bestuur heeft op 17 februari 2017 het vernieuwde communicatiebeleidsplan vastgesteld voor de periode 2017 t/m 2019. In het beleidsplan zijn de communicatiedoelstellingen en -strategie voor de komende jaren nader uitgewerkt. De communicatie is de komende jaren gericht op het informeren en bewust maken van de belanghebbenden bij het fonds. SNP wil daartoe zijn overtuigingskracht inzetten om de deelnemer ertoe aan te zetten zich te verdiepen in zijn/haar pensioensituatie, daar waar nodig de juiste keuzes te maken en de bijbehorende acties te ondernemen

De speerpunten worden jaarlijks geëvalueerd en indien nodig herijkt in een jaarlijks geactualiseerde versie van het communicatiebeleidsplan. Dat leidt tot een communicatie jaarkalender en begroting. Ook voor 2018 is een dergelijke kalender en begroting opgesteld en uitgevoerd.

Communicatie met deelnemers, pensioengerechtigden en gewezen deelnemers

In 2018 heeft SNP diverse middelen ingezet om met de belanghebbenden te communiceren. Naast de wettelijk verplichte informatie, zoals Pensioen 1-2-3 en het Uniform Pensioenoverzicht (UPO), is in de communicatie een belangrijke rol weggelegd voor de website van SNP (www.pfniemeijer.nl). Aan de website is bovendien een portaal gekoppeld (Mijn Pensioencijfers) waarin (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden hun pensioensituatie kunnen inzien en direct zaken kunnen regelen. Een ander communicatiemiddel dat in 2018 is gebruikt, is de maandelijkse e-mailservice.

Deze e-mailservice is in 2017 als nieuw communicatiemiddel geïntroduceerd. Deelnemers waarvan een e-mailadres beschikbaar is ontvangen maandelijks een e-mail waarin zij worden geïnformeerd over voor hen belangrijke ontwikkelingen op pensioengebied of binnen het fonds. SNP heeft het gebruik van de e-mailservice einde 2018 geëvalueerd en besloten dit communicatiemiddel ook in de toekomst in te blijven zetten.

Wijziging pensioenregeling per 1 januari 2018

Een belangrijk aandachtspunt voor de communicatie in 2018 had betrekking op de wijziging van de diverse pensioenreglementen. Deze wijzigingen worden verderop in dit verslag toegelicht. Het bestuur heeft alle belanghebbenden in 2018 per brief geïnformeerd over de voor hen relevante wijzigingen. Daarnaast heeft het bestuur in januari 2018 diverse informatiebijeenkomsten verzorgd voor deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden waarin zij zijn geïnformeerd over onder meer (de wijzigingen in de) pensioenregeling en over de financiële situatie van het fonds.

Onderzoek effectiviteit communicatiemiddelen

Einde 2018 heeft SNP alle deelnemers (per e-mailservice) en pensioengerechtigden (per brief) uitgenodigd om deel te nemen aan een onderzoek ter toetsing van de effectiviteit van de communicatiemiddelen die SNP inzet. De resultaten van het onderzoek worden in het eerste kwartaal van 2019 beschikbaar en vervolgens in het tweede kwartaal door de werkgroep communicatie van het bestuur en de communicatieadviseur geanalyseerd. De uitkomsten kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de totstandkoming van het communicatiebeleid voor de jaren 2019 t/m 2022. Het nieuwe communicatiebeleidsplan zal einde 2019 worden uitgewerkt en vastgesteld.

Beleggingen

Ontwikkeling portefeuille

De waarde van de portefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het einde van het jaar ten opzichte van de situatie aan het begin van het jaar wordt weergegeven in de toelichting op de balans. Ten opzichte van einde 2017 heeft het belegde vermogen (inclusief lopende intrest en liquide middelen) een daling van circa € 8,7 miljoen laten zien, van € 238,6 miljoen einde 2017 tot circa € 229,9 miljoen einde 2018. Het rendement op de portefeuille was negatief over 2018 (circa -1,3%). Het totale vermogen is inclusief de ontvangen premies gedaald.

Portefeuillebeheer

De portefeuille van het pensioenfonds is onderverdeeld in een zogenaamde matching portefeuille (62%) en een return portefeuille (38%). De matchingportefeuille heeft als doel een bepaald gedeelte van het rendement van de Voorziening Pensioen Verplichtingen (VPV) te matchen. De matching portefeuille bestaat ultimo 2018 uit de Duration Matching fondsen (DMR) van NNIP en uit bedrijfsobligaties met hoge kredietwaardigheid. Binnen de DMR fondsoptlossing wordt belegd in geldmarktfondsen, staatsobligaties met een korte looptijd en rentederivaten. De return portefeuille belegt in obligaties van opkomende landen (5%), bedrijfsobligaties met een lage kredietwaardigheid (5%), aandelen (28%) en vastgoed. Voor vastgoed is geen normweging opgenomen. Dit onderdeel van de portefeuille is in liquidatie. Na uitkeringen gedurende het jaar is de resterende waarde van deze belegging ultimo 2018 zeer beperkt (€ 125.000).

De aandelenportefeuille is onderverdeeld in 24% voor wereldwijde aandelen en 4% in aandelen opkomende landen. De beleggingen in wereldwijde aandelen worden passief belegd. In aandelen opkomende landen wordt actief belegd. Ook de return vastrentende waarden portefeuille wordt actief belegd.

Strategisch beleggingsbeleid

Het strategische beleggingsbeleid bleef in 2018 ongewijzigd. Een jaar eerder, in 2017, is een herinrichting van de matching portefeuille doorgevoerd. In november 2017 zijn de discretionaire staatsobligaties en rentederivaten omgezet naar een fondsoplossing. Hierbinnen is sprake van central clearing van rentederivaten. De operationele consequenties van central clearing worden binnen het fonds geregeld.

De Bestuurscommissie Vermogensbeheer (BCV) beoordeelt tevens aan de hand van de rapportages of wijzigingen van de portefeuille noodzakelijk zijn (bij posities buiten de bandbreedte) om de portefeuille in lijn te brengen met de normportefeuille. De portefeuille heeft zich in 2018 binnen de bandbreedte bewogen.

Normportefeuille

De strategische vermogensverdeling (verdeling aandelen en vastrentend) is in 2018 niet veranderd.

De portefeuille op 31 december 2018

	Portefeuille	Norm	Min	Max	Benchmark
Duration Matching fondsen plus liquiditeiten ¹⁾	54,3%	52%	45%	59%	Benchmark matching portefeuille
Euro IG bedrijfsobligaties	10,2%	10,0%	6,0%	14%	Benchmark matching portefeuille
Emerging markets obligaties HC	2,1%	2,2%	0,0%	6,0%	JP Morgan EMBI Emerging Market Bond Index (global diversified, hedged)
Emerging markets obligaties LC	2,8%	2,8%	0,0%	7,0%	JP Morgan GBI-EM Global Diversified, hedged)
High Yield	4,9%	5,0%	0,0%	9,0%	Merrill Lynch High Yield Master II Index Constrained (hedged)
Wereldwijde aandelen	22,4%	24,0%	21,5%	27,5%	
Amerikaanse aandelen	12,9%	13,6%	9,6%	17,6%	MSCI USA (Net)
Europese aandelen	7,2%	7,9%	4,9%	10,9%	MSCI Europe Index (Net)
Japanse aandelen	2,3%	2,5%	0,0%	5,0%	MSCI Japan (Net)
Aandelen opkomende landen	3,5%	4,0%	1,5%	6,5%	MSCI Emerging Markets (Net)
Niet beursgenoteerd onroerend goed	0,1%	0,0%			Geen benchmark

1) Dit onderdeel bevat tevens een kortlopende staatsobligatie als ijzeren voorraad voor toekomstige onderpandverplichtingen vanuit de valuta-afdekking.

Risicoafdekking

Het strategische beleggingsbeleid op het gebied van rente- en valutarisico bleef in 2018 ongewijzigd. Gedurende geheel 2018 bleef de afdekking van het renterisico dicht bij de strategische renteafdekking van 70%. De afdekking van het valutarisico voor de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen bleef bij een norm van 75% binnen de toegestane bandbreedte van $\pm 5\%$.

Resultaat

De totale portefeuille heeft over 2018 een rendement behaald van -1,3%. Het rendement op de matching portefeuille was vanwege een rentedaling positief (+2,4%). Het rendement op de return portefeuille was met -7,7% negatief. Alle beleggingen binnen de return portefeuille droegen negatief bij aan het rendement. Op de hoogrentende waarden Emerging markets debt en high yield werd een rendement behaald van -6,0%. Binnen de return portefeuille behaalden aandelen een rendement van -5,2%. Met -12,1% werd het hoogste negatieve rendement behaald op aandelen opkomende landen, gevolgd door Europese aandelen (-10,4%) en Japanse aandelen (-8,6%). Positieve uitzondering binnen aandelen waren de Amerikaanse aandelen (+0,3%).

De in 2018 behaalde rendementen per beleggingscategorie waren in vergelijking met de benchmark als volgt:

	Fonds	Benchmark
Matching Portefeuille	2,40%	3,20%
w.o. Investment Grade Bedrijfsobligaties	-1,50%	-1,30%
Return Portefeuille	-7,70%	-7,50%
w.o. Aandelen	-5,20%	-5,30%
w.o. Return Vastrentende waarden	-6,00%	-4,40%
w.o. Vastgoed	-9,30%	-9,30%
Totaal rendement	-1,30%	-0,90%

De rendementen van de wereldwijde beleggingen worden licht vertekend door een valuta-effect. Een zwakkere Euro zorgde voor een extra negatieve bijdrage van de valuta-afdekking aan het rendement van -2,6%. Het totaal rendement is inclusief het valuta-effect.

Brexit

In het risicomanagement wordt tevens rekening gehouden met eventuele operationele consequenties van een harde Brexit. Een harde Brexit heeft vooral potentiële gevolgen wanneer met derivaten gebruik wordt gemaakt van Britse tegenpartijen bij het afdekken van renterisico en valutarisico. Het risico dat vergunningen van (en daarmee posities bij) Britse financiële dienstverleners en tegenpartijen binnen de EU komen te vervallen, is echter in 2019 verminderd door maatregelen van de Nederlandse overheid (verruiming van de Vrijstellingsregeling Wft voor financiële dienstverleners vanuit het Verenigd Koninkrijk) en de Europese commissie. De noodzaak om contracten aan te passen of af te sluiten met EU27 tegenpartijen is hierdoor op korte termijn verminderd. Om te waarborgen dat het beleid ten aanzien van het verminderen van renterisico en valutarisico onverkort doorgang kan vinden, zorgt de fiduciair vermogensbeheerder tijdig voor de noodzakelijke afspraken met Europese tegenpartijen.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

Het bestuur is zich bewust van haar maatschappelijke verantwoordelijkheid en zal MVB-factoren in beleggingsbeslissingen blijven meewegen. Het bestuur wil de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het pensioenfonds echter bovenal inzetten om voor haar deelnemers een goed en waardevast pensioen te waarborgen. Dit betekent dat bij de samenstelling en uitvoering van het beleggingsbeleid de nadruk vooral ligt op het zorgen voor een goede verhouding tussen verwachte rendementen, risico's en kosten. Het bestuur zoekt daarbij nog naar meer overtuigend wetenschappelijk bewijs dat deze verhouding met een MVB beleid kan verbeteren.

Het pensioenfonds ziet zich momenteel vooral ook nog geconfronteerd met beperkingen. Zo is bij het vormgeven van MVB beleid de invulling van een eigen MVB beleid vooral mogelijk wanneer gebruik kan worden gemaakt van mandaten. Dan kunnen immers

de eigen voorwaarden aan managers worden meegegeven. Vooral vanwege de (beperkte) omvang van het fonds belegt het pensioenfonds vrijwel alleen in beleggingsfondsen.

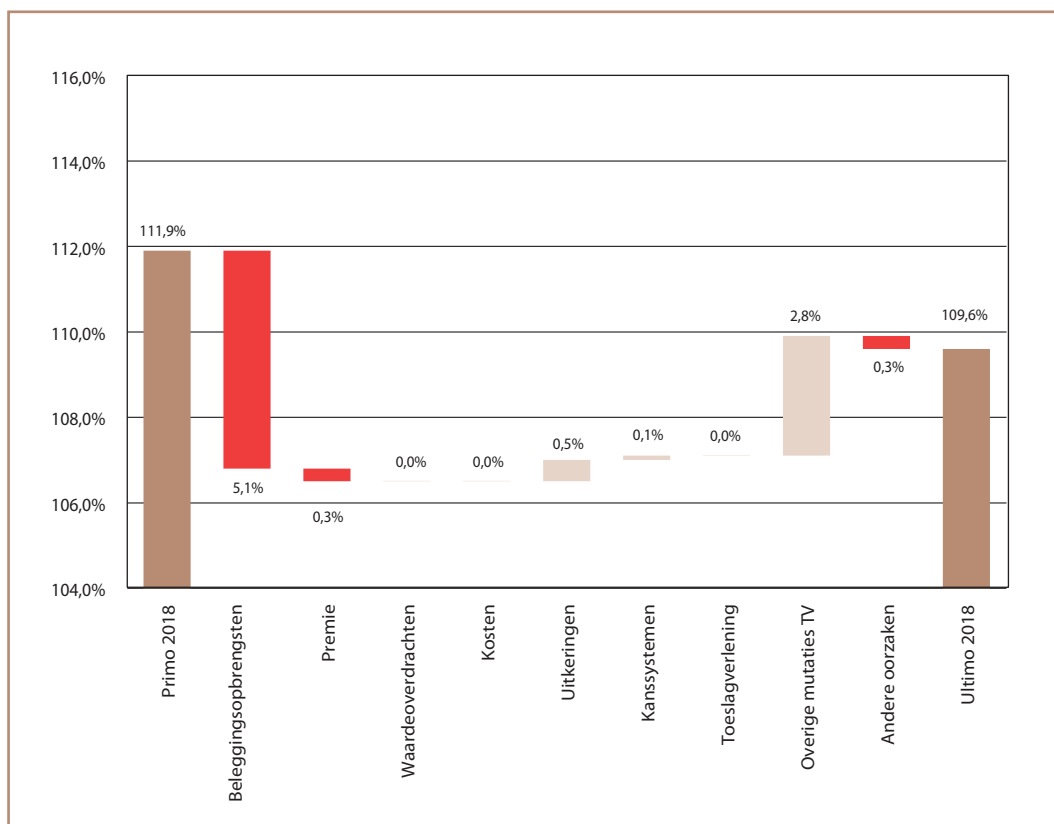
Het MVB beleid zal jaarlijks onderwerp van gesprek blijven en het bestuur zal zich op de hoogte blijven houden van wettelijke en maatschappelijke ontwikkelingen op MVB gebied. Vooralsnog heeft het pensioenfonds besloten om op het gebied van MVB alleen datgene te doen wat vanuit de wetgever verplicht wordt gesteld. In de besluitvorming heeft het bestuur meegewogen dat de bij het fonds aangesloten onderneming werkzaam is in de tabaksindustrie.

Actuariële analyse resultaat

De daling van de dekkinggraad van 2,3%-punt in 2018 volgt uit het negatieve resultaat van 5.320 in het boekjaar. In 2017 was er een positief resultaat van 8.691. De invloed van het resultaat op de dekkinggraad is in de volgende grafiek weergegeven en uitgesplitst naar mutatie-oorzaak ¹⁾. Het effect op de dekkinggraad van de overgang op de nieuwe AG-prognosetafel en de gewijzigde kostenvoorziening is hierin verantwoord onder "overige mutaties technische voorzieningen" en is als volgt te splitsen:

- wijziging prognosetafel => 1,0%;
- wijziging kostenvoorziening => 1,8%.

Ten aanzien van de grafiek merken wij op dat alle procentuele resultaten individueel berekend zijn als mutatie ten opzichte van de financiële positie primo boekjaar. De component "andere oorzaken" is de saldopost en deze is als gevolg van de gehanteerde methodiek relatief groot.

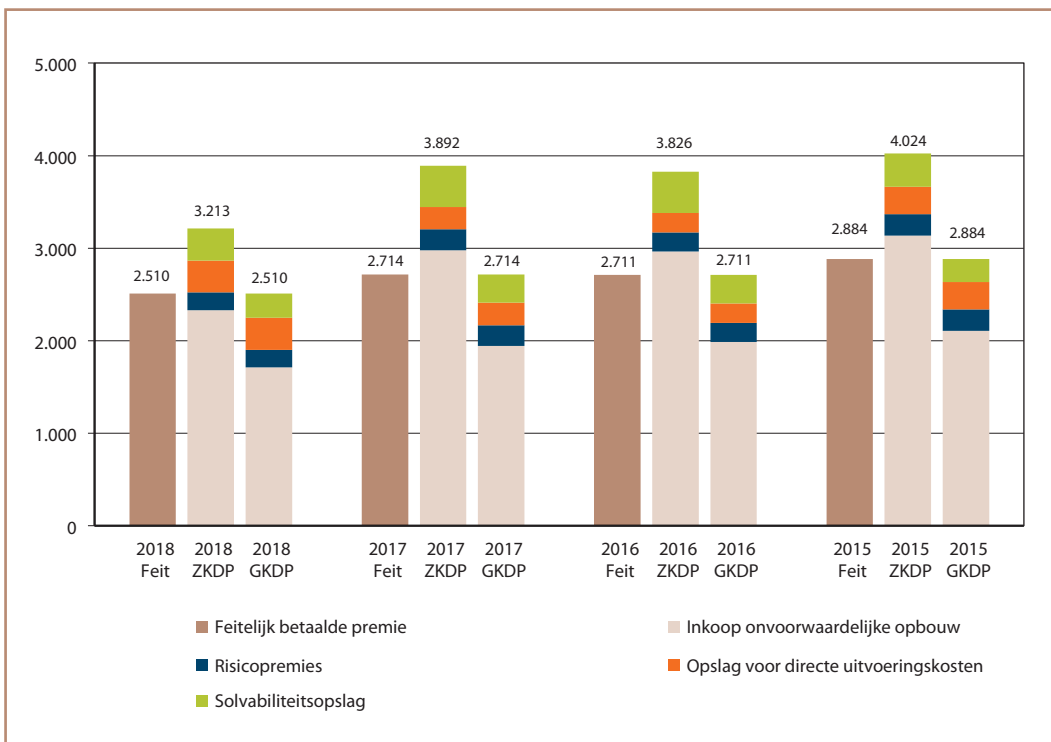

1) De splitsing naar de verschillende mutatie-oorzaken volgt de DNB-jaarstaat J605.

Kostendeekkende premie

De kostendeekkende premie over 2018 is vastgesteld conform de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn). Dit betekent dat de premie is vastgesteld op basis van een gedempt premiebeleid, rekening houdend met een rente van 2,82%. De gedempte kostendeekkende premie bedraagt 2.510. De feitelijke betaalde premie is met 2.510 hieraan gelijk.

De feitelijke betaalde premie (Feit), de zuivere kostendeekkende premie (ZKDP) en de gedempte kostendeekkende premie (GKDP) worden in onderstaande grafiek weergegeven. Hierbij zijn de zuivere en de gedempte kostendeekkende premie gesplitst conform de vereisten uit de Pensioenwet.

Om inzicht te geven in het effect van de feitelijke premie op de financiële positie van het fonds tonen we in de volgende tabel de premiedekkingsgraad. Er is sprake van een positief effect op de financiële positie van het fonds, indien de premiedekkingsgraad hoger is dan de feitelijke dekkingsgraad. Als de premiedekkingsgraad lager is dan de feitelijke dekkingsgraad heeft dit een negatief effect op de financiële positie van het fonds. Zoals uit de tabel valt op te maken, heeft de nieuwe opbouw in 2018 een negatief effect gehad op de financiële positie van het fonds. De nieuwe opbouw heeft in 2018 een negatieve bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad van circa 0,3%-punt.

	2018	2017	2016	2015
Dekkingsgraad primo boekjaar	111,9%	107,6%	104,7%	108,4%
Premiedekkingsgraad primo boekjaar	85,8%	77,2%	78,8%	76,8%
Impact nieuwe opbouw op dekkingsgraad	-0,3%	-0,4%	-0,4%	-0,5%

Verzekerdenbestand

	Actieve deelnemers ¹⁾	Gewezen deelnemers	Pensioen gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2017	199	401	715	1.315
Mutaties door:				
Ontslag met premievrije aanspraak	-3	3		0
Waardeoverdracht		-2		-2
Ingang pensioen		-32	38	6
Overlijden		-3	-25	-28
Afkoop			-2	-2
Andere oorzaken	-1	9	-7	1
Mutaties per saldo	-4	-25	4	-25
Stand per 31 december 2018	195	376	719	1.290

Specificatie pensioengerechtigden

	2018	2017
Ouderdomspensioen	517	507
Nabestaandenpensioen	196	201
Wezenpensioen	6	7
Totaal	719	715

1) Inclusief 17 arbeidsongeschikte deelnemers.

Uitvoeringskosten

	2018 ¹⁾	2017
Pensioenbeheer (pensioenuitvoeringskosten in euro per deelnemer)	€ 786,65	€ 673,96
Vermogensbeheer:		
– Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,25%	0,34%
– Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,07%	0,11%
Kosten van het pensioenbeheer (inclusief btw) bestaan uit (in duizenden euro)::		
– Bestuurskosten (incl. opleidingen)	48	21
– Administratie-, accountants- en advieskosten	650	579
– Toezichtkosten	21	16
Totaal	719	616

Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee in deze berekening. De vermelde bedragen sluiten aan op de bedragen die zijn vermeld in de jaarrekening.

Kosten pensioenbeheer

De pensioenuitvoeringskosten zijn in 2018 gestegen ten opzichte van 2017. De reden van de stijging van de kosten 2018 t.o.v. 2017 is deels een toename van de opleidingskosten voor het bestuur en deels een toename van de actuariële advieskosten. Het aantal deelnemers is in 2018 gelijk gebleven.

Het bestuur stelt jaarlijks een begroting op voor het daarop volgende jaar. De voortgang van de kosten ten opzichte van de begroting wordt op kwartaalbasis door het bestuur gemonitord aan de hand van een kostenrapportage. Deze kostenrapportages worden besproken in de bestuursvergaderingen en negatieve afwijkingen ten opzichte van de begroting worden toegelicht aan het bestuur door de bestuursadviseur (AZL N.V.).

1) Bedragen zijn inclusief BTW

Kosten vermogensbeheer

Kosten vermogensbeheer per beleggingscategorie (in duizenden euro):

2018	Beheer- kosten	Transactie- kosten	Aan- en verkoop- kosten	Totaal
Vastgoed	2	–	–	2
Aandelen	95	14	4	113
Vastrentende waarden	139	1	148	288
Kosten overlay beleggingen	–	–	2	2
Kosten fiduciair beheer	184	–	–	184
Bewaarloon	7	–	–	7
Overige kosten	166	–	–	166
Totaal kosten vermogensbeheer	593	15	154	762

2017	Beheer- kosten	Transactie- kosten	Aan- en verkoop- kosten	Totaal
Vastgoed	6	–	–	6
Aandelen	140	8	140	288
Vastrentende waarden	373	17	87	477
Kosten overlay beleggingen	–	–	4	4
Kosten fiduciair beheer	165	–	–	165
Bewaarloon	34	–	–	34
Overige kosten	90	–	–	90
Totaal kosten vermogensbeheer	808	25	231	1.064

Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden:

- De eerste categorie betreft de kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt, waaronder de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s), het bewaarloon, kosten van ondersteuning bij het vermogensbeheer, kosten accountant betreffende het vermogensbeheer en kosten met betrekking tot de beleggingsadministratie.
- De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening.

Daarnaast worden er nog transactiekosten en aan- en verkoopkosten gemaakt.

In november 2011 heeft de Pensioenfederatie de Aanbevelingen uitvoeringskosten gepresenteerd. Hierin worden de pensioenfondsen opgeroepen om de kosten van het pensioenbeheer, vermogensbeheer en transactiekosten te publiceren. Deze kosten moeten naar de mening van de Pensioenfederatie volledig bekend zijn binnen het pensioenfonds en beschikbaar zijn voor deelnemers.

De aanbevelingen luiden als volgt:

- Rapporteer de kosten van pensioenbeheer in euro per deelnemer.
- Rapporteer de kosten van het vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen.
- Rapporteer separaat (eventueel geschatte) transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen.

Het fonds deelt de mening van de Pensioenfederatie en wenst volledige transparantie te realiseren ten aanzien van deze kosten. Dit gaat dus verder dan alleen de direct in de jaarrekening te verantwoorden kosten. Het transparant maken van alle kosten en mogelijk afzetten tegen een benchmark is daarbij een middel om de kosten verder te beheersen.

Vooruitlopend op de aanbevelingen voor het verslagjaar 2017 zijn voor 2016 door NN IP naast de directe (in- en uitstapkosten) transactiekosten, welke ook in voorgaande jaren werden gerapporteerd, de indirecte (transacties binnen beleggingsfondsen) transactiekosten opgenomen.

De totale vermogensbeheerkosten zijn afgenomen van 45,20 basispunten over 2017 naar 32,38 basispunten over 2018.

Voor een aantrekkelijk pensioen en een acceptabele premie is beleggingsrendement en daarmee beleggingsrisico noodzakelijk.

Het beleggingsbeleid is daarmee een belangrijk onderdeel van het totale beleid van het pensioenfonds. Hetzelfde geldt voor kostenbeheersing. Beleggingskosten wegen mee in de keuzes die gemaakt worden bij de invulling van de beleggingsportefeuille. Om grip te krijgen en te houden op beleggingskosten dienen deze duidelijk en transparant te worden omschreven.

Rendement, risico en kosten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daar waar de wenselijke combinatie hoog verwacht rendement, laag risico en lage kosten in de praktijk niet haalbaar is, wordt een afweging gemaakt. Zo wordt in aandelen opkomende landen belegd vanwege het aantrekkelijke rendement op lange termijn. Het relatief hoge risico van deze categorie wordt prudent geacht omdat het hier naar verwachting een beloond risico betreft en omdat de totale beleggingsrisico's door onder meer spreiding over meerdere beleggingen wordt beheerst. De relatief hoge kosten worden prudent geacht gelet op het hoge verwachte rendement. Kostenbeheersing is daarnaast een belangrijk aandachtspunt bij de uiteindelijke keuze voor de manager(s) voor deze belegging. Elke specifieke afweging van rendement, risico en kosten is een functie van de beleggingsbeslissing. Bij elke afweging wordt uiteindelijk voor zowel rendement, risico als kosten een prudente keuze gemaakt.

Bestuur en organisatie

Bestuur

In 2018 zijn er zes reguliere bestuursvergadering geweest en één extra bestuursvergadering in het kader van de kwetsbaarheids-/toekomstanalyse. Het bestuur heeft daarnaast twee keer formeel met het verantwoordingsorgaan overlegd en er zijn drie themabijeenkomsten georganiseerd waarin het bestuur en het verantwoordingsorgaan ter verdieping van het kennisniveau geïnformeerd worden en discussiëren over actuele pensioethema's.

Belangrijke onderwerpen die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, zijn:

- De missie, visie en strategie;
- De financiële positie (inclusief herstelplan) en kostenbeheersing van het fonds;
- Actuele ontwikkelingen in de pensioensector;
- Het pensioenbeleid (waaronder premie- en toeslagbeleid en aanpassing van de pensioenreglementen mede naar aanleiding van de verhoging van de fiscale pensioenrichtleeftijd per 1-1-2018);
- Het beleggingsbeleid en het beleid inzake maatschappelijk verantwoord beleggen;

- Het beleid inzake bestuur en organisatie (waaronder het integriteitsbeleid);
- Actuariële zaken, zoals de haalbaarheidstoets en de actualisering van de flexibiliserings- en afkoopfactoren;
- Het communicatiebeleid;
- De implementatie van de AVG en de voorbereiding op de implementatie van de IORP II-richtlijn;
- Het risicomanagement beleid.

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

ABTN en financieel crisisplan

De Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) en het financieel crisisplan worden jaarlijks door het bestuur geactualiseerd.

Communicatiebeleidsplan

Het communicatiebeleidsplan is geëvalueerd en er zijn speerpunten vastgesteld. Tevens is een jaarkalender en begroting voor 2018 opgesteld.

Geschiktheidsplan

Het geschiktheidsplan is aangepast op basis van de jaarlijkse actualiteitscontrole. In dat kader is tevens de geschiktheidsmatrix bijgewerkt en het opleidingsplan voor 2018 vastgesteld.

Noodprocedure / calamiteitenregeling

Het bestuur heeft in een noodprocedure/calamiteitenregeling vastgelegd hoe de besluitvorming dient te verlopen, zowel organisatorisch als voor wat bevoegdheden betreft, in spoedeisende situaties en noodsituaties.

Pensioenreglementen

Het bestuur toetst de pensioenreglementen jaarlijks op actualiteit. Dit leidt tot wijzigingen in de pensioenreglementen. Daarnaast heeft het bestuur in 2017 de volgende besluiten genomen die begin 2018 in de pensioenreglementen zijn verwerkt en per 1 januari 2018 zijn ingegaan:

- Aan de pensioenreglementen 1985 en 1986 is de mogelijkheid tot uitstel van de pensioendatum toegevoegd om gewezen deelnemers aan deze reglementen de mogelijkheid te bieden hun bij SNP in verschillende regelingen opgebouwde pensioenaanspraken gelijktijdig in te laten gaan, al dan niet op de AOW-ingangsdatum.
- In Pensioenreglement-I is de mogelijkheid tot uitruil van overbruggingspensioen in een extra levenslang ouderdomspensioen opgenomen. Ook deze wijziging draagt bij aan de flexibiliteit waarmee gewezen deelnemers over hun pensioenaanspraken kunnen beschikken.
- Pensioenreglement-II is het enige door SNP uitgevoerde pensioenreglement waarin werknemers actief pensioen opbouwen. De verhoging van de fiscale pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar maakte aanpassing van de pensioenregeling per 1-1-2018 noodzakelijk om een fiscaal bovenmatig pensioen te voorkomen. Het bestuur van SNP heeft dit aan de bij het arbeidsvoorwaardenoverleg betrokken sociale partners voorgelegd. De sociale partners hebben vervolgens besloten om de pensioenleeftijd binnen dit pensioenreglement te handhaven op de dag waarop de (gewezen) deelnemer 67 jaar wordt. Dit maakt verlaging van het opbouwpercentage van het ouderdomspensioen van 1,875% naar 1,738% noodzakelijk. Om de hierbij behorende fiscale grenzen voor het partnerpensioen en wezenpensioen maximaal te blijven benutten, hebben de sociale partners besloten om de verhouding tussen het ouderdomspensioen en partnerpensioen (100:70) en tussen het ouderdomspensioen en wezenpensioen (100:14) los te laten en in plaats daarvan het jaarlijks op te bouwen partnerpensioen te stellen op 1,3125% van de pensioengrondslag en het jaarlijks op te bouwen wezenpensioen op 0,2625% van de pensioengrondslag. Dit is gelijk aan 70% (voor het partnerpensioen) respectievelijk 14% (voor het wezenpensioen) van het tot en met 31 december 2017 geldende ouderdomspensioen. Voor wat het partner- en wezenpensioen betreft is er derhalve wel sprake van een aanpassing

van de berekeningsmethodiek maar geen wijziging van het jaarlijks op te bouwen pensioen. De sociale partners bieden met de voornoemde besluiten ook per 1-1-2018 een fiscaal maximale pensioenregeling. SNP heeft deze besluiten in Pensioenreglement-II verwerkt.

In 2018 is voorts in het kader van de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen het volgende besloten:

- Kleine pensioenen die zijn ontstaan vóór 1-1-2018 zullen conform de wet- en regelgeving worden overgedragen naar de nieuwe pensioenuitvoerder van de gewezen deelnemer.
- SNP zal conform de wettelijke verplichting meewerken aan automatische inkomende waardeoverdrachten van kleine pensioenen.
- Het bestuur bevestigde het bestaande afkoopbeleid van het fonds, dat wil zeggen dat kleine pensioenen worden afgekocht indien en voor zover de wet- en regelgeving dit toelaat en met in acht name van de wettelijke rechten van de betrokken gewezen deelnemer of pensioengerechtigde.

Voorgaand besluit treedt in werking per 1 januari 2019 en is begin 2019 in de pensioenreglementen verwerkt. Het verantwoordingsorgaan heeft een positief advies gegeven met betrekking tot de automatische waardeoverdracht van vóór 1 januari 2018 ontstane kleine pensioenen.

Reglement BCV

Het Reglement BCV is aangepast naar aanleiding van de periodieke actualiteitscontrole.

Risicomanagementbeleidsplan

Het bestuur heeft het risicomanagement beleid herijkt onder begeleiding van een externe deskundige. Dit beleid is vastgelegd in een nieuw risicomanagementbeleidsplan. Begin 2019 is dit beleidsplan geactualiseerd op basis van de Europese IORP II-richtlijn.

Wijzigingen als gevolg van AVG

SNP heeft in 2018 veel aandacht besteed aan de tijdige en correcte implementatie van de nieuwe privacywet- en regelgeving (AVG). In dat kader heeft het fonds een privacybeleid inclusief datalekprocedure en -register opgesteld en een verwerkersovereenkomst gesloten met AZL. Op de website is een privacyverklaring opgenomen. Daarnaast zijn als gevolg van de AVG aanvullingen opgenomen in de incidentenregeling, klokkenluidersregeling en klachten- en geschillenprocedure van SNP om te borgen dat incidenten en klachten/geschillen die verband houden met de verwerking van persoonsgegevens op correcte wijze worden behandeld en dat de belanghebbenden inzicht hebben in hun rechten op dit gebied.

Geschiktheid en evaluatie

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan.

In 2018 hebben drie bestuurders en twee aspirant bestuurders opleidingen gevolgd. Het betreft de volgende opleidingen:

- Module risicomanagement en uitbesteding op niveau B (SPO),
- Leergang vermogensbeheer op niveau B+ (Swalef).
- Module vermogensbeheer en beleggingsbeleid op niveau B (SPO).
- Het juiste niveau vermogensbeheer en beleggingsbeleid (SPO).
- Opleiding geschikt worden op niveau A (SPO).

Daarnaast hebben meerdere bestuurders en aspirant-bestuurders deelgenomen aan diverse seminars, workshops, themabijeenkomsten en kennissessies van onder meer De Nederlandsche Bank (DNB), AZL en Nationale Nederlanden Investment Partners (NNIP).

Jaarlijks voert het bestuur een collectieve zelfevaluatie uit. De jaarlijkse zelfevaluatie wordt op een gestructureerde en systematische wijze uitgevoerd op basis van een vragenlijst en de uitkomsten worden vastgelegd. De zelfevaluatie over 2018 heeft begin 2019 plaatsgevonden. De belangrijkste uitkomst van de evaluatie was dat het bestuur goed functioneert en samenwerkt en dat de bestuurders elkaar op goede wijze aanvullen voor wat deskundigheid en competenties betreft. Een aandachtspunt daarbij is dat bestuurders voldoende tijd beschikbaar moeten hebben om de bestuursfunctie goed uit te oefenen naast de werkzaamheden voor de werkgever. Het bestuur heeft hier afspraken over gemaakt met de onderneming.

Diversiteit

Met diversiteit wordt de samenstelling van het bestuur en het verantwoordingsorgaan naar leeftijd en naar geslacht bedoeld. Deze organen zijn als volgt samengesteld (situatie op 31-12-2018):

		Bestuur	Verantwoordingsorgaan
Geslacht	Man	5 (+ 3 aspirant-leden)	4
	Vrouw	0	0 (+ 1 aspirant-lid)
Leeftijd	30-40 jaar	1	0
	40-50 jaar	0 (+ 1 aspirant-lid)	
	50-60 jaar	2 (+ 1 aspirant-lid)	2
	60+	2 (+ 1 plaatsvervangend lid)	2 (+ 1 aspirant-lid)

De leeftijdsopbouw en verdeling naar geslacht binnen het deelnemersbestand was einde 2018 als volgt:

		Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen gerechtigd	Totaal
Geslacht	Man	171	245	440	856
	Vrouw	24	131	279	434
Leeftijd	<30 jaar	0	0	6	6
	30-40 jaar	10	19	0	29
	40-50 jaar	39	128	2	169
	50-60 jaar	113	171	9	293
	60+	33	58	702	793

De huidige samenstelling van het bestuur is niet in overeenstemming met de normen zoals die zijn voorgeschreven door de Code Pensioenfondsen. In het bestuur en het verantwoordingsorgaan heeft geen vrouw zitting. Wel heeft het verantwoordingsorgaan een vrouwelijk aspirant-lid. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan geen lid dat jonger is dan 40 jaar.

Naar de mening van het bestuur past de samenstelling van de fondsorganen voor wat leeftijdsopbouw en geslacht betreft binnen de samenstelling van het deelnemersbestand. Het bestuur en verantwoordingsorgaan bestaan uit vertegenwoordigers van werknemers, de werkgever en de pensioengerechtigden. Vertegenwoordigers van werknemers en de werkgever dienen een dienstverband bij de werkgever te hebben. De actieve deelnemers bestaan voor het grootste deel uit mannen in de leeftijdscategorie 50 tot 60 jaar. Dit reflecteert zich in de samenstelling van de fondsorganen. Het feit dat bij de werkgever relatief weinig vrouwen werkzaam zijn, zorgt ervoor dat het aantal potentiële vrouwelijke leden van fondsorganen relatief beperkt is.

Het diversiteitsbeleid is in het geschiktheidsplan nader uitgewerkt. Bij gelijke geschiktheid gaat de voorkeur uit naar een vrouwelijke kandidaat.

Beloningsbeleid

Leden van het bestuur en het verantwoordingsorgaan ontvangen geen beloning uit hoofde van hun functie bij SNP. Kosten die door leden van fondsorganen worden gemaakt in het kader van de uitoefening van hun functie voor het fonds worden door SNP vergoed.

De externe voorzitter van de BCV ontvangt een beloning die marktconform is en past bij zijn verantwoordelijkheden, ervaring en tijdsbesteding. De beloning is door het bestuur vastgesteld en vastgelegd in een overeenkomst met de werkgever van de voorzitter van de BCV.

Het intern toezicht is ingericht middels een visitatiecommissie. De opdracht tot visitatie wordt aan een externe partij (VCHolland) verstrekt. VCHolland ontvangt een vaste vergoeding die jaarlijks wordt vastgesteld en in een overeenkomst/opdrachtbevestiging wordt vastgelegd. Deze beloning dient marktconform te zijn. Leden van de visitatiecommissie ontvangen geen beloningen op individuele basis van SNP.

SNP hanteert de volgende uitgangspunten met betrekking tot het beloningsbeleid van externe dienstverleners:

- a. Als primair uitgangspunt geldt dat het beloningsbeleid van uitbestedingspartijen er niet toe mag aanmoedigen tot het nemen van meer risico's dan het fonds aanvaardbaar acht.
- b. SNP is niet a priori tegen prestatie gerelateerde beloningen, mits deze passen binnen het hiervoor genoemde uitgangspunt.
- c. Uitbestedingspartners dienen op verzoek van SNP inzicht te bieden in hun beloningsbeleid.
- d. SNP doet ten minste driejaarlijks een uitvraag bij de uitbestedingspartijen naar de actuele inhoud van het beloningsbeleid.

Gedragscode / Compliance Officer

Het bestuur hanteert een gedragscode. Jaarlijks bevestigen de (aspirant-)leden van het bestuur, van het verantwoordingsorgaan en van de Bestuurscommissie Vermogensbeheer (BCV) dat zij de gedragscode hebben nageleefd in het betreffende jaar. Daarnaast wordt tijdens iedere bestuursvergadering het onderwerp compliance meldingen besproken, waarbij de (aspirant-)bestuurders aangeven of zij in aanraking zijn gekomen met situaties die mogelijk kunnen leiden tot integriteitsrisico's. Hierbij kan worden gedacht aan het aanbod van relatiegeschenken of uitnodigingen voor evenementen door externe partijen.

Naast de gedragscode beschikt SNP tevens over een incidentenregeling en klokkenluidersregeling.

De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode, de incidentenregeling en de klokkenluidersregeling. In 2017 is de toenmalige compliance officer afgetreden omdat zij uit dienst trad bij de werkgever. Het bestuur had de taken van de compliance officer, zolang er sprake is van een vacature, toebedeeld aan het dagelijks bestuur. Het bestuur heeft met ingang van 1 januari 2019 een externe compliance officer (Compliance-i-Consultancy) aangesteld.

Het dagelijks bestuur heeft in 2018 geen overtredingen geconstateerd in het licht van naleving van de gedragscode, incidentenregeling en klokkenluidersregeling.

De bestuurders van SNP melden hun nevenfuncties aan de compliance officer. De volgende bestuurders verrichten de in onderstaand overzicht opgenomen nevenfuncties:

<i>Naam bestuurder</i>	<i>Nevenfunctie</i>
Jan Bolhuis	Trainer/Coach Excel voor verzekeraars, industrie en De Nederlandse Pensioenassociatie Lid van de commissie DC-regeling bij de aangesloten onderneming

De werknemers- en werkgeververtegenwoordigers in het bestuur vervullen daarnaast dagelijkse werkzaamheden uit hoofde van hun functie bij de aangesloten onderneming.

De heer Euverman, extern voorzitter van de BCV, vervult de volgende nevenfuncties:

- Partner bij Sprenkels & Verschuren.
- Onafhankelijk voorzitter van de beleggingscommissie van Stichting Heineken Pensioenfonds.

In 2018 heeft DNB het pensioenfonds, als onderdeel van een selectie van een aantal pensioenfondsen, betrokken in een onderzoek naar de beheersing van integriteitsrisico's (belangenverstremming en corruptie). De toezichthouder heeft zijn bevindingen aan het bestuur gerapporteerd. Deze bevindingen betroffen onder meer de structurele inrichting van de compliance functie, het verfijnen van de SIRA (systematische integriteitsrisicoanalyse), het betrekken van de integriteitsrisico's bij uitbestedingspartijen in deze analyse en het aanscherpen van meldings- en controleprocedures binnen het fonds (waaronder de gedragscode).

Het bestuur heeft einde 2018, na een zorgvuldig selectietraject, besloten om Compliance-i-Consultancy aan te stellen als externe compliance officer per 1 januari 2019 en daarnaast voor de begeleiding van het bestuur bij het opvolgen van de bevindingen van DNB. De implementatie van de opvolging van de bevindingen zal in de periode januari t/m april 2019 plaatsvinden. De opvolging wordt in mei 2019 gevalideerd door een externe auditor. Het validatierapport wordt aan DNB verstrekt.

Wet- en regelgeving

In 2018 zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. (DNB) en de Stichting Autoriteit Financiële Markten (AFM) geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Code Pensioenfondsen

Pensioenfondsen dienen elk verslagjaar verantwoording af te leggen over de naleving van de Code Pensioenfondsen. Daarbij geldt het principe 'pas toe of leg uit (waarom niet)'. Dit betekent dat een pensioenfonds de normen van de code toepast of in het jaarverslag motiveert waarom een norm niet (volledig) wordt toegepast. Afwijking van de norm is mogelijk als daar een goede reden voor is.

De Code pensioenfondsen is in 2018 gewijzigd. SNP heeft de normen op basis van deze herziene versie geïnventariseerd en geanalyseerd. Hier beneden worden de normen toegelicht die (nog) niet (volledig) worden nageleefd:

normnr	Inhoud norm (onderdeel dat niet (volledig) wordt nageleefd)	Toelichting op afwijking
28	Het intern toezicht evalueert in elk geval jaarlijks het eigen functioneren van het orgaan als geheel en van de individuele leden. Hierbij betreft het intern toezicht één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij	Dit onderdeel van de Code Pensioenfondsen is gewijzigd. Tot de herziening van de Code in het najaar van 2018 gold deze norm enkel voor raden van toezicht. SNP zal in 2019 in overleg treden met de visitatiecommissie over de naleving van deze norm.

normnr	Inhoud norm (onderdeel dat niet (volledig) wordt nageleefd)	Toelichting op afwijking
30	<p>Het eigen functioneren is voor het VO een continu aandachtspunt.</p> <p>Het VO evalueert met enige regelmaat het functioneren van het eigen orgaan.</p>	<p>Dit betreft een nieuwe norm. Het VO beschikt over een competentievisie en stelt jaarlijks een eigen opleidingsplan op. Er vindt nog geen formele zelfevaluatie door het verantwoordingsorgaan plaats. Het bestuur zal in 2019 met het verantwoordingsorgaan in overleg treden over de naleving van deze norm.</p>
31/33	<p>Diversiteit in de samenstelling van het bestuur en verantwoordingsorgaan</p>	<p>De huidige samenstelling van het bestuur is niet in overeenstemming met de normen zoals die zijn voorgeschreven door de Code Pensioenfonds. Dit geldt tevens voor het verantwoordingsorgaan. In het bestuur en het verantwoordingsorgaan heeft geen vrouw zitting. Wel kent het verantwoordingsorgaan een vrouwelijk aspirant-lid. Een belangrijke oorzaak hiervan is gelegen in het feit dat bij Koninklijke Theodorus Niemeijer B.V. relatief weinig vrouwen werkzaam zijn. Het diversiteitsbeleid is in het geschiktheidsplan nader uitgewerkt. Bij gelijke geschiktheid gaat de voorkeur uit naar een vrouwelijke kandidaat. Het bestuur zal in 2019 nader bezien hoe de diversiteit binnen de fondsorganen kan worden bevorderd, met inachtneming van de samenstelling van het deelnemersbestand</p> <p>Elders in dit bestuursverslag wordt de diversiteit nader toegelicht.</p>
34	<p>Een bestuurslid kan maximaal twee keer worden herbenoemd.</p>	<p>Het bestuur hecht aan de continuïteit van het bestuur en wenst daarom niet in de statuten van het fonds op te nemen dat herbenoeming maximaal twee keer kan plaatsvinden. In de praktijk zal deze bepaling echter zoveel mogelijk worden toegepast.</p>

normnr	Inhoud norm (onderdeel dat niet (volledig) wordt nageleefd)	Toelichting op afwijking
39	<p>Een lid van de visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en wordt ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan.</p> <p>Een lid van het verantwoordingsorgaan wordt benoemd door het bestuur en ontslagen door het verantwoordingsorgaan zelf.</p> <p>In uitzonderlijke situaties kan het bestuur in overleg met het intern toezicht een lid ontslaan.</p>	<p>Visitatiecommissie: de benoemingsprocedure is vastgelegd in het Reglement Intern Toezicht. Bij benoeming is geen sprake van bindende voordracht door het verantwoordingsorgaan maar van benoeming na advies van het verantwoordingsorgaan. SNP zal het Reglement Intern Toezicht aanpassen aan de herziene Code Pensioenfondsen.</p> <p>Verantwoordingsorgaan: de benoemingsprocedure is vastgelegd in het Reglement Verantwoordingsorgaan. Benoeming vindt plaats door het orgaan zelf, conform de vorige versie van de Code Pensioenfondsen. SNP zal het Reglement Verantwoordingsorgaan aanpassen aan de herziene Code Pensioenfondsen.</p>

Klachten en geschillen

Een belanghebbende kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn/haar rechten zijn geschaad. In 2018 is één klacht ingediend bij het pensioenfonds. De klacht betrof het tonen van pensioengegevens in het Nationaal Pensioen Register (NPR) en de wijze waarop de vragen van de belanghebbende door de administrateur waren behandeld. Deze klacht is conform de klachten- en geschillenprocedure samen met de belanghebbende afgehandeld.

Er is geen sprake geweest van een geschil in de zin van de klachten- en geschillenprocedure van SNP.

Uitbestedingsbeleid

Het bestuur van SNP heeft werkzaamheden uitbesteed die naar zijn overtuiging effectiever en efficiënter door een externe, professionele partij kunnen worden verricht, in plaats van uitvoering in eigen beheer. Het bestuur is van oordeel dat de belangen van de (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever bij deze uitbesteding uiteindelijk beter zijn gediend dan met een eigen organisatie. Een overzicht van de uitbesteede werkzaamheden is opgenomen in het hoofdstuk "Organisatie pensioenfonds" van dit verslag.

AZL N.V. en Nationale Nederlanden Investment Partners (NNIP) zijn de voornaamste uitbestedingspartijen van SNP. De afspraken over de uitbesteede werkzaamheden zijn vastgelegd in overeenkomsten met deze partijen. Service Level Agreements (SLA) maken onderdeel uit van deze afspraken. Dit zijn afspraken omtrent procedures, processen, informatieverstopping en te leveren diensten. In een SLA worden concrete criteria vastgelegd die zien op de uitvoering van uitbesteede werkzaamheden. Daarnaast worden ten minste ook afspraken vastgelegd over de administratieve organisatie, de autorisatie en procuratiessystemen en de interne controle van de uitvoerende organisatie.

Uitgangspunt is dat het bestuur eindverantwoordelijk en aansprakelijk blijft voor alle uitbestede werkzaamheden en daarmee samenhangende handelingen. Het bestuur is in beginsel van mening dat het deze verantwoordelijkheid kan dragen door middel van:

- het rechtstreeks ter verantwoording roepen van de hiervoor genoemde partijen;
- schriftelijke rapportages over de uitvoering van de uitbestede werkzaamheden, die het bestuur zo nodig ter beoordeling en controle aan een onafhankelijke, derde partij zal voorleggen, en
- de ISAE 3402-rapportages van AZL en NNIP en de ISAE3000-rapportage van AZL.

Indien daartoe aanleiding bestaat, kan het bestuur besluiten eigen onderzoek te doen of te laten uitvoeren.

SLA- en ISAE-rapportages van AZL

AZL rapporteert op kwartaalbasis over het pensioenbeheer en het voldoen aan de SLA-normen. Deze administratieve kwartaalrapportages worden in de bestuursvergaderingen besproken met een vertegenwoordiger van AZL. De naleving van de SLA-normen en de normen zelf zijn tevens onderwerp van gesprek tijdens het jaarlijkse formele evaluatiegesprek met AZL.

Om aan de behoefte van het bestuur aan zekerheid en daarmee kwaliteitsgaranties tegemoet te komen heeft AZL er voor gekozen om gecertificeerd te worden middels een ISAE3402-rapportage. De ISAE3402-rapportage bestaat uit een type I en een type II verklaring. Hier worden alleen processen beschreven welke de financiële verantwoording raken.

Ook voor 2018 heeft AZL een ISAE3402 type II rapportage. Het overleggen van de ISAE3402-rapportage komt tevens tegemoet aan de Beleidsregel 'Uitbesteding Pensioenfonds' waarin DNB heeft vastgesteld dat een pensioenfonds dat zijn administratie uitbesteedt aan een uitvoerder verantwoordelijk is en blijft voor een juiste administratie. Het dagelijks bestuur analyseert de ISAE3402-rapportage jaarlijks. Dit kan leiden tot een nadere toelichting door AZL op de in het rapport opgenomen bevindingen.

Naast een ISAE3402-rapportage heeft AZL voor 2018 tevens een ISAE3000-rapportage uitgebracht. Deze rapportage is het resultaat van een audit op de primaire processen bij AZL die, in tegenstelling tot de ISAE3402-rapportage, niet de financiële verantwoording raken. Het bestuur heeft kennis genomen van deze rapportage.

AZL rapporteert middels de administratieve kwartaalrapportages over de opvolging die wordt gegeven aan aandachtspunten en bevindingen van de auditor die voortkomen uit de beide ISAE-rapportages. Het bestuur is daardoor in staat om de opvolging van de bevindingen door AZL te monitoren.

SLA- en ISAE-rapportages van NNIP

Met NNIP is een fiduciair vermogensbeheerovereenkomst afgesloten. In deze overeenkomst zijn onder meer afspraken gemaakt over periodieke rapportages en verantwoording aan het bestuur over uitgevoerde werkzaamheden en zijn SLA-afspraken opgenomen. Binnen het door het bestuur vastgestelde beleidsmatige kader wordt door NNIP uitvoering gegeven aan het beleggingsbeleid. Daarnaast heeft NNIP een adviserende en beleidsvoorbereidende rol richting de BCV en het bestuur. NNIP heeft een zogenaamd Integrated Control Framework (ICF) geïmplementeerd. Dit ICF beschrijft alle relevante bedrijfsprocessen met de daarbij behorende risico's en beheersingsmaatregelen die de risico's mitigeren. Een van de uitkomsten van het ICF is het ISAE 3402 rapport welke jaarlijks wordt uitgegeven. Voor 2018 heeft NNIP opnieuw een ISAE 3402 type II rapportage opgesteld. Deze rapportage is aan het bestuur beschikbaar gesteld en door SNP geanalyseerd.

De dienstverlening door NNIP wordt jaarlijks door SNP met NNIP formeel geëvalueerd. De opvolging van de contractuele afspraken maakt onderdeel uit van deze evaluatie.

Overige aspecten

Van betekenis voor het waarmaken van de eigen verantwoordelijkheid acht het bestuur de waarborgen die zijn gelegen in het waarmerken door de certificerend actuaire en de accountant van de jaarlijkse staten van SNP, als bedoeld in artikel 147 van de Pensioenwet en de meldingsplicht van deze beide externe deskundigen, als bedoeld in artikel 170 van de Pensioenwet.

Een nadere uitwerking van het uitbestedingsbeleid is opgenomen in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) van SNP.

Risicomanagement

Aanwezige risico's

Een belangrijke doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen en het nastreven van de ambitie van de pensioenregeling. Bij het beheer en de financiering van de pensioenverplichtingen loopt het fonds risico's. De risico's kunnen ingedeeld worden in financiële en niet-financiële risico's. Onderstaande tabel geeft meer uitleg rondom de risico's die het fonds loopt. Verdere kwalitatieve en kwantitatieve uitleg rondom de financiële risico's wordt gegeven in de risicoparagraaf bij de toelichting op de jaarrekening.

Financiële risico's	Definitie
Renterisico (S1)	Het fonds is gevoelig voor wijzigingen in de rente omdat de rentegevoeligheid van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen niet gelijk zijn (de zogenaamde duration mismatch). Dit heeft als gevolg dat als de rente daalt, de waarde van de beleggingen minder snel stijgt dan de waarde van de verplichtingen. De dekkingsgraad daalt dan.
Marktrisico (S2, S4)	Het fonds loopt het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardewijzigingen plaatsvinden.
Valutarisico (S3)	Het fonds belegt in buitenlandse waardepapieren, waardoor het fonds gevoelig is voor koersschommelingen van de betreffende valuta ten opzichte van de euro.
Kredietrisico (S5)	Het fonds loopt het risico van financiële verliezen als gevolg van faillissementen, betalingsonmacht of kredietverslechtering van tegenpartijen.
Verzekeringstechnisch risico (S6)	Het risico dat het fonds loopt met haar deelnemers op het gebied van sterfte en arbeidsongeschiktheid. Het risico bestaat dat deelnemers gemiddeld langer leven dan verwacht waardoor SNP meer pensioen moet uitkeren dan waarvoor pensioenvermogen is opgebouwd (langlevensrisico). Daarnaast is er het risico dat SNP bij overlijden van een deelnemer nabestaandenpensioen moet uitkeren waar geen voorziening voor is getroffen (kortlevensrisico of overlijdensrisico). Het arbeidsongeschiktheidsrisico houdt in dat SNP voorzieningen moet treffen voor premievrije pensioenopbouw en uitkering van een arbeidsongeschiktheidspensioen als een deelnemer arbeidsongeschikt raakt.

Financiële risico's	Definitie
Beleggingsrisico (S10)	Dit risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille
Liquiditeitsrisico	Het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen.

Niet-financiële risico's	Definitie
Uitbestedingsrisico	Het uitbestedingsrisico is het risico voor het fonds dat de continuïteit/kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden, dan wel voor deze derden beschikbaar gestelde apparatuur en het ter beschikking gesteld personeel wordt geschaad.
Operationele risico's	Het risico dat optreedt voor het fonds bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet-afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen.
Compliance risico	Het compliance risico omvat het risico voor het fonds dat niet of niet tijdig de consequenties van (veranderende) wet- en regelgeving worden onderkend, waardoor wet- en regelgeving op onderdelen worden overtreden.
Reputatierisico	Onder reputatierisico wordt het risico verstaan dat het fonds door het handelen reputatieschade lijdt bij belanghebbenden.
Sponsorrisico	SNP heeft een directe economische en contractuele band met de werkgever als sponsor van het pensioenfonds. Voorbeelden van sponsorrisico's zijn faillissementsrisico, betalingsonmacht van de sponsor veroorzaakt door negatieve ontwikkelingen bij de sponsor, financieringsrisico, beëindiging van de relatie met de sponsor en belangenverstremeling tussen het pensioenfonds en de sponsor.
IT-risico	Risico's als gevolg van het gebruik van informatietechnologie door SNP.
Integriteitsrisico	Het risico dat de integriteit van SNP wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie en leden van de fondsorganen, een en ander in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door het fonds opgestelde normen.
Juridische risico's	Er zijn diverse juridische risico's te onderscheiden (niet limitatief): 1) Fondsdocumenten voldoen niet aan wettelijke bepalingen. 2) Bestuurders worden persoonlijk aansprakelijk gesteld. 3) Het onvoldoende vorm geven van consistent beleid. 4) Niet of onduidelijk communiceren naar belanghebbenden. 5) Aansprakelijkheid als gevolg van handelen of nalaten door ingehuurde partijen.

Beleidsinstrumenten

Als maatstaf voor de draagkracht van het fonds wordt de beleidsdekkingsgraad genomen. De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad kan nadelig beïnvloed worden door bovenstaande risico's. Om de risico's te beheersen en de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad te beïnvloeden heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot haar beschikking:

- Beleggingsbeleid
- Herverzekeringsbeleid
- Premiebeleid
- Toeslagbeleid

De uitgangspunten rondom deze beleidsinstrumenten volgen uit de risicohouding die het fonds in 2015 heeft bepaald in overleg met de sociale partners en is vastgelegd in de ABTN van het fonds.

Conform de risicoanalyse en ALM studie uitgevoerd in 2018, zijn voor de bepaling van de risicohouding de belangrijkste beleidsuitgangspunten voor de uitvoering van de pensioenregeling in kaart gebracht:

- Het premiebeleid kenmerkt zich door het hanteren van een gedempte kostendekkende premie waarbij voor de disconteringsvoet wordt uitgegaan van een 120-maands voortschrijdend gemiddelde van de rentetermijnstructuur. Er wordt geen premie betaald voor toeslagverlening. In de premie is een opslag opgenomen voor instandhouding van het vereist eigen vermogen en wordt rekening gehouden met de geraamde uitvoeringskosten. Daarnaast is rekening gehouden met de bijstortverplichting van de werkgever.
- Het toeslagbeleid kenmerkt zich door de voorwaardelijkheid en financiering uit de middelen van het fonds. De toeslagambitie voor actieve deelnemers is gelijk aan de salarisstijging op basis van de jaarlijkse structurele loonsverhoging zoals overeengekomen in de cao, maar zal nooit meer bedragen dan 5%. Voor inactieve deelnemers geldt een ambitie op basis van de prijsontwikkeling waarbij geldt dat deze echter niet hoger mag zijn dan de toeslagambitie voor de actieve deelnemers.
- Voor het beleggingsbeleid is uitgegaan van de strategische beleggingsmix zoals weergegeven in het beleggingsplan van het fonds.

Het premiebeleid, toeslagbeleid en beleggingsbeleid worden elders in dit verslag nader toegelicht.

Beleidsmatige toelichting op de aanwezige risico's

Het resulterende beleggingsbeleid kent, in overeenstemming met de risicohouding en het premiebeleid en toeslagbeleid, een relatief gemiddeld risicoprofiel. Met behulp van het beleggingsbeleid kan een verdere beleidsmatige toelichting gegeven worden over hoe het fonds met de belangrijkste financiële risico's omgaat. Volledigheidshalve wordt ook vermeld welk beleid het fonds voert rondom de niet-financiële risico's.

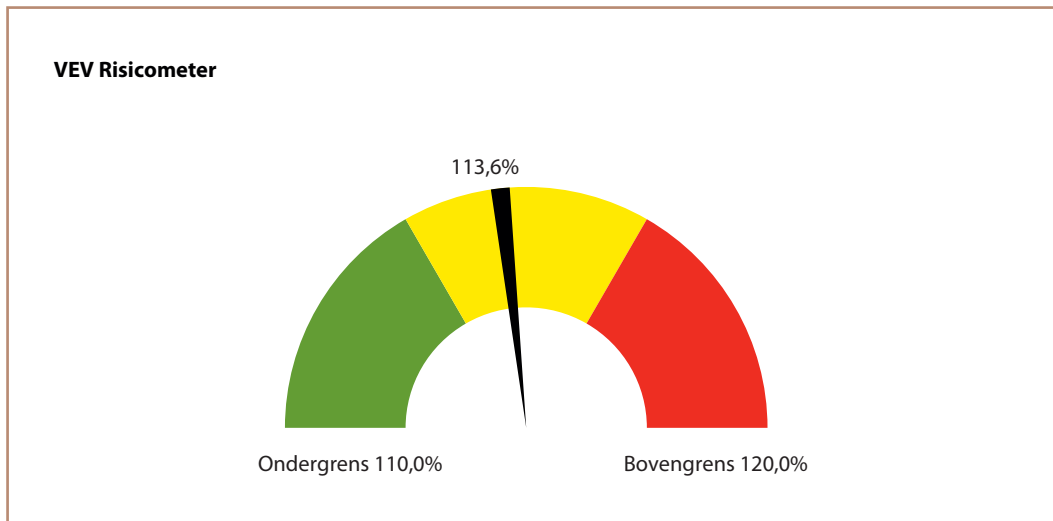
Financiële risico's	Beleid
Renterisico (S1)	Het fonds dekt het grootste gedeelte van het renterisico van de verplichtingen af middels derivaten (voor 70%, met een bandbreedte tussen de 65% en 75%).
Marktrisico (S2, S4)	Onderdeel van de investment beliefs van het pensioenfonds is het spreiden van risico's. Door deze diversificatie wordt het marktrisico verminderd. Het fonds heeft strategisch 38% belegd in de rendementsportefeuille, verdeeld over hoogrentende waarden (10%) en aandelen (28%). De aandelenportefeuille is gespreid over verschillende regio's: Amerika, Europa, Japan en opkomende markten. Er worden geen derivaten gebruikt om de risico's verder af te dekken. SNP belegt niet in grondstoffen en loopt daardoor geen grondstoffenrisico.

Financiële risico's	Beleid
Valutarisico (S3)	Het fonds heeft geen visie rondom de koersontwikkeling van de euro ten opzichte van andere valuta's. Het fonds heeft derhalve besloten om dit risico tegen te gaan. Het beleid van SNP is om het valutarisico (gedeeltelijk) af te dekken. Voor wat betreft de beleggingen in aandelen wordt het valutarisico van de US-dollar, het Engelse pond en de Japanse yen voor 75% afgedekt. Eind 2018 wordt voor circa 11% (2017: 29%) van de beleggingsportefeuille belegd buiten de eurozone.
Kredietrisico (S5)	Alvorens investeringen aangegaan worden in kredietgevoelige beleggingen wordt de belegging gecontroleerd op haar rating. Voor wat obligatieleningen betreft wordt het kredietrisico gereduceerd door in gespreide portefeuilles te beleggen. Het kredietrisico van 'over the counter'(OTC)-derivaten wordt beperkt doordat er op dagbasis een uitwisseling van onderpand met de tegenpartijen van OTC-derivaten plaatsvindt.
Verzekeringstechnisch risico (S6)	SNP heeft het arbeidsongeschiktheids- en overlijdensrisico herverzekerd. Door toepassing van de Prognosetafel AG2018 met adequate correcties voor ervaringssterfte, is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.
Beleggingsrisico (S10)	Conform het marktrisico wordt dit risico grotendeels tegengegaan door de goede spreiding binnen de portefeuille van het fonds.
Liquiditeitsrisico	Ultimo 2018 zijn er voldoende obligaties die onmiddellijk te gelde kunnen worden gemaakt om een eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Niet-financiële risico's	Beleid
Uitbestedingsrisico	Het fonds heeft de uitvoering van de pensioenadministratie-activiteiten uitbesteed aan AZL. De vermogensbeheeractiviteiten zijn uitbesteed aan NNIP. Het uitbestedingsrisico wordt beheerst door met deze partijen deugdelijke contracten af te sluiten, waarvan Service Level Agreements (SLA) onderdeel uitmaken. Voornoemde partijen leveren periodiek rapportages over de naleving van de afspraken, zodat het bestuur de opvolging kan monitoren. Deze rapportages, evenals de SLA-afspraken zelf, zijn onderwerp van gesprek tijdens de jaarlijkse formele evaluaties van de dienstverlening met zowel AZL als NNIP. AZL levert daarnaast een ISAE3402- en ISAE3000-rapportage, NNIP een ISAE3402-rapportage. Deze rapportages worden jaarlijks door het bestuur geanalyseerd. Meer informatie over de uitbesteding staat in het hoofdstuk "Uitbestedingsbeleid" in dit verslag.
Operationele risico's	SNP stelt hoge kwaliteitseisen aan de organisaties, die bij de uitvoering betrokken zijn, op de gebieden zoals interne organisatie, procedure, processen en controles en kwaliteit van de geautomatiseerde systemen. Deze kwaliteitseisen worden periodiek door het bestuur getoetst aan de hand van de (administratieve) kwartaalrapportages, de jaarlijkse ISAE-rapportages en de jaarlijkse formele evaluatiegesprekken met AZL en NNIP.

Niet-financiële risico's	Beleid
Compliance risico	Het fonds heeft gedetailleerde SLA's afgesproken met haar uitvoerders. Daarnaast heeft het fonds een externe compliance officer aangesteld die toeziet op de naleving van de gedragscode door het bestuur van het fonds en de leden van de andere fondsorganen.
Reputatierisico	Om dit risico te beperken heeft het fonds een integriteitsbeleid vastgesteld evenals een communicatiebeleid waarin transparante communicatie naar haar belanghebbenden voorop staat. Het bestuur voert jaarlijks een integriteitsrisicoanalyse uit. Begin 2019 is een herziene analyse (SIRA) onder externe begeleiding uitgevoerd.
Sponsorrisico	Het bestuur is zich ervan bewust dat SNP voor de financiering van de pensioenregeling grotendeels afhankelijk is van (ontwikkelingen bij) de sponsor. Om de ontwikkelingen aldaar te monitoren informeert de voorzitter van het bestuur voor iedere bestuursvergadering bij de werkgever of er voor SNP relevante ontwikkelingen zijn. Deze worden vervolgens in de bestuursvergadering besproken.
IT-risico	Omdat de pensioen- en financiële administratie zijn uitbesteed, is dit tot een uitbestedingsrisico geworden. Het bestuur maakt voor het delen van vergaderstukken gebruik van 'cloud computing'. De risico's die hiermee samenhangen zijn gering, omdat het een secundaire opslag betreft, geen deelnemersgegevens worden gedeeld en de toegang tot de gegevens beveiligd is. Het bestuur is in 2018 gestart met de ontwikkeling van een eigen IT-beleid en is voornemens dat in 2019 af te ronden.
Integriteitsrisico	SNP heeft een integriteitsbeleid vastgelegd middels de gedragscode, incidentenregeling en klokkenluidersregeling. De compliance officer houdt toezicht op de naleving hiervan. Iedere bestuursvergadering wordt besproken of er meldingen in het kader van het integriteitsbeleid zijn. Het bestuur voert bovendien jaarlijks een integriteitsrisicoanalyse uit. Begin 2019 is deze analyse onder begeleiding van een externe deskundige uitgebreid en volledig opnieuw uitgevoerd. Een van de speerpunten in 2019 betreft de opvolging van de bevindingen van DNB naar aanleiding naar het in 2018 uitgevoerde onderzoek naar integriteitsrisico's. Dit heeft geleid tot het aanstellen van een externe compliance officer en de hernieuwde SIRA. Daarnaast zullen interne en externe procedures worden aangescherpt. In het tweede kwartaal van 2019 zal dit door een externe auditor worden gevalideerd.
Juridische risico's	SNP beperkt deze risico's onder meer op de volgende wijzen: 1) AZL is aangesteld als bestuursadviseur en actuariële adviseur en toetst in dat kader periodiek de fondsdocumenten. Het bestuur heeft bovendien een controlecyclus vastgesteld. 2) Statutair is bepaald dat SNP, onder voorwaarden, de aansprakelijkheidstelling van het bestuur of individuele bestuurders overneemt. 3) Het bestuur ziet erop toe dat besluitvorming consistent verloopt en goed wordt gedocumenteerd. 4) SNP heeft een communicatiebeleidsplan dat onder meer de wettelijk vereiste communicatie omvat. 5) Met alle ingehuurde partijen worden deugdelijke contractuele afspraken gemaakt. Zie verder het uitbestedingsrisico.

De financiële risico's die het fonds loopt in combinatie met het door het fonds gekozen beleid om deze risico's tegen te gaan zijn objectief meetbaar aan de hand van de hoogte van de vereiste dekkinggraad. Onderstaande VEV risicometer toont aan dat het beleggingsbeleid van het pensioenfonds met een strategisch vereiste dekkinggraad van 113,6%, een relatief gemiddeld risico kent in vergelijking met andere pensioenfondsen. De onder- en bovengrens in deze grafiek zijn gesteld op respectievelijk 110% en 120% en gebaseerd op de fondsen die AZL in haar portefeuille heeft.

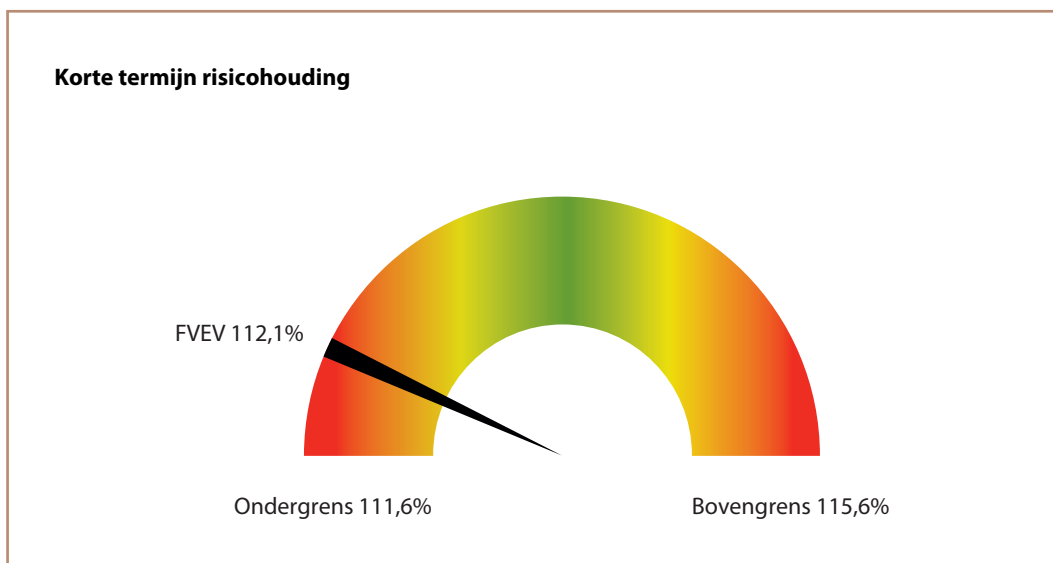

Controle op het gevoerde beleid

Op grond van het nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK) moet continu gemonitord en aan de deelnemers gecommuniceerd worden of het gevoerde beleid resulteert in de verwachte doelstellingen. Deze wettelijke verplichting komt tot uitdrukking in de zogeheten 'risicohouding'. De risicohouding van het fonds is de mate waarin het fonds, na overleg met sociale partners en het verantwoordingsorgaan, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds. De risicohouding wordt verder onderverdeeld in een korte termijn risicohouding en een lange termijn risicohouding.

Korte termijn risicohouding

De korte termijn risicohouding wordt gemeten aan de hand van de vereiste dekkingsgraad met bijbehorende bandbreedtes. Indien op enig moment de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad zich buiten deze bandbreedtes bevindt, is dit een eerste indicatie dat het gevoerde beleid niet in lijn is met de doelstellingen van het fonds. Het fonds heeft de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld op een vereiste dekkingsgraad tussen de 111,7% en 115,7%. Gedurende 2018 is de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad binnen deze bandbreedtes gebleven en heeft het fonds haar beleid niet hoeven aanpassen. Eind 2018 bedraagt de feitelijk vereiste dekkingsgraad 112,1%.

Lange termijn risicohouding

De lange termijn risicohouding komt tot uitdrukking in de jaarlijks terugkerende haalbaarheidstoets. De belangrijkste uitkomst waarnaar in de haalbaarheidstoets gekeken wordt, is het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. De sociale partners hebben een pensioenresultaat en ondergrenzen vanuit verschillende scenario's gedefinieerd die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het fonds. Het pensioenresultaat en ondergrenzen zijn door het bestuur in overleg met de sociale partners vastgesteld en vastgelegd in de ABTN vanuit de volgende drie situaties:

- De situatie dat het fonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen.
- De situatie dat het fonds precies beschikt over de feitelijke dekkingsgraad.
- De situatie van een slechtweersscenario van de feitelijke dekkingsgraad.

In 2015 heeft het fonds aan deze wettelijke verplichting voldaan via de aanvangshaalbaarheidstoets. Dit heeft geleid tot een pensioenresultaat van 99% vanuit de situatie dat aan de feitelijke dekkingsgraad wordt voldaan. Tevens is met behulp van de aanvangshaalbaarheidstoets getoetst dat het premiebeleid realistisch en haalbaar is.

In 2018 heeft SNP de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat de resulterende pensioenresultaten voldoen aan de in het kader van de risicohouding vastgestelde ondergrenzen en maximale afwijking. De resultaten van deze haalbaarheidstoets zijn namelijk als volgt:

1. Het verwachte pensioenresultaat komt uit op 98,1% als gestart wordt op de feitelijke dekkingsgraad. Dit is boven de gekozen ondergrens van 90%.

2. Het verwachte pensioenresultaat in een slecht weer scenario komt uit op 83,8% als gestart wordt op de feitelijke dekkingsgraad. De afwijking van het middelste scenario is maximaal gelijk aan 23,0%, oftewel een pensioenresultaat van 75,5%. Aan deze grens wordt derhalve voldaan.

Risicomanagementbeleid en IORP II

Het bestuur heeft in 2018 het risicomanagementbeleidsplan vastgesteld. Dit beleid is tot stand gekomen onder begeleiding van een externe deskundige. Begin 2019 is het beleidsplan aangepast aan de Europese IORP II-richtlijn. In dat kader heeft het bestuur drie sleutelfuncties ingericht, waaronder de risicobeheerfunctie. De risicobeheerfunctie beoordeelt, monitort en rapporteert over het risicobeheersysteem. Ook heeft de risicobeheerfunctie een initiërende en adviserende rol bij het vormgeven van het risicobeheer. De risicobeheerfunctie wordt belegd bij een bestuurslid. Dit bestuurslid kan zich voor het vervullen van werkzaamheden laten bijstaan door een externe deskundige.

Naast de risicobeheerfunctie heeft het bestuur tevens besloten tot inrichting van de interne auditfunctie en actuariële functie. Laatstgenoemde sleutelfunctie is belegd bij de certificerend actuaaris van SNP. De interne auditfunctie is toebedeeld aan een bestuurder. De sleutelfunctionarissen treden op als waarnemers totdat zij getoetst zijn door DNB en DNB met de benoeming heeft ingestemd.

Het bestuur heeft in het laatste kwartaal van 2018 geïnventariseerd wat de gevolgen van de IORP II-richtlijn voor het fonds zijn. De verdere implementatie wordt in het jaar 2019 vervolgd.

Organisatie pensioenfonds

Bestuur

Het bestuur van SNP is paritair samengesteld en bestaat uit 6 personen. Daarvan zijn 3 bestuurders van werkgeverszijde, 2 van werknemerszijde en 1 vertegenwoordiger namens pensioengerechtigden. Iedere geleding heeft daarnaast één plaatsvervangend bestuurslid. Einde 2018 was er een vacature voor een werkgeversvertegenwoordiger. Daarnaast waren er vacatures voor de functies van plaatsvervangend bestuurslid namens de werkgever en de werknemers.

In het verslagjaar was W. Smink voorzitter van het bestuur. Hij vormde samen met Y. Faber, secretaris, het dagelijks bestuur van SNP.

Einde 2018 was de bestuurssamenstelling als volgt:

<i>Werkgeversvertegenwoordigers</i>	W. Smink (voorzitter) R. Viring Vacature Vacature voor plaatsvervangend lid (M. Smits is aspirant plaatsvervangend lid)
<i>Werknemersvertegenwoordigers</i>	E. Tammens J. Bolhuis Vacature voor plaatsvervangend lid (H. Stevelmans is aspirant plaatsvervangend lid)
<i>Vertegenwoordiger van pensioengerechtigden</i>	Y. Faber (secretaris, vice-voorzitter) H. Elzenga, plaatsvervangend lid

In het verslagjaar zijn de volgende wijzigingen opgetreden in de samenstelling van het bestuur:

- De heer H. Elzenga is, na goedkeuring door DNB, formeel benoemd tot plaatsvervangend bestuurder namens de pensioengerechtigden.
- De heer M. Smits is tot het bestuur toegetreden als aspirant plaatsvervangend bestuurder namens de werkgever.
- De heer H. Stevelmans is tot het bestuur toegetreden als aspirant plaatsvervangend bestuurder namens de werknemers.

Bestuurscommissie Vermogensbeheer (BCV)

Het pensioenfonds kent een BCV met als doel het bestuur te adviseren over het beleggingsbeleid en om de activiteiten van de fiduciair vermogensbeheerder te controleren en monitoren.

De BCV was op 31 december 2018 als volgt samengesteld:

- M. Euverman (voorzitter)
- Y. Faber
- W. Smink (aspirant lid)
- H. Elzenga (toehoorder namens het bestuur)
- E. Tammens (toehoorder namens het bestuur)

De heer M. Euverman is door het bestuur aangesteld als externe voorzitter van de BCV. De heer Euverman is in dienst van Sprenkels & Verschuren.

De regels omtrent de werkwijze, samenstelling, taken en bevoegdheden van de BCV zijn vastgelegd in het Reglement BCV.

Visitatiecommissie

Het intern toezicht van het fonds wordt uitgeoefend door een visitatiecommissie. De taken en bevoegdheden van dit orgaan evenals de samenstelling, benoeming en werkwijze zijn vastgesteld in de statuten van het fonds en het Reglement Intern Toezicht.

De visitatie over het verslagjaar is in 2019 uitgevoerd. De visitatiecommissie bestond uit de volgende leden:

- P. Huisman
- J. Nieuwenhuizen
- H. Polee

In dit verslag is een samenvatting van het rapport van de visitatiecommissie opgenomen.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft een verantwoordingsorgaan ingesteld dat voldoet aan de Pensioenwet. De taken en bevoegdheden van dit orgaan evenals de samenstelling, benoeming en werkwijze zijn vastgelegd in de statuten van het fonds en het Reglement Verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan bestond in het verslagjaar uit 4 personen. Daarvan is 1 lid namens de werkgever, 1 namens werknemers en 2 leden namens pensioengerechtigden. Tevens kent het verantwoordingsorgaan 1 aspirant-lid.

Het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid in 2018 is opgenomen in het bestuursverslag. Einde 2018 was het verantwoordingsorgaan als volgt samengesteld:

- Vertegenwoordiger van werkgever: R. Schut (voorzitter)
- Vertegenwoordiger van de deelnemers: T. Emmelkamp
- Vertegenwoordigers van pensioengerechtigden: T.A. Afman (secretaris, plaatsvervangend voorzitter) en H.R. Drent. W. Tingelaar is aspirant-lid.

In 2018 is de heer H. Stevelmans afgetreden als lid van het verantwoordingsorgaan en als aspirant plaatsvervangend bestuurslid toegetreden tot het bestuur. In het verantwoordingsorgaan is hij opgevolgd door de heer T. Emmelkamp.

De heer R. Schut heeft zijn lidmaatschap van het verantwoordingsorgaan in februari 2019 beëindigd. Hij is opgevolgd door de heer R. Bruinier.

Uitbestede werkzaamheden

Administratie

Als administrateur voor het pensioenfonds zorgt AZL N.V (hierna: AZL) voor de pensioen- en deelnemersadministratie, de financiële administratie en de jaarverslaglegging.

Fiduciair vermogensbeheer

De fiduciaire advisering vond in het verslagjaar plaats op basis van de fiduciair vermogensbeheerovereenkomst met Nationale Nederlanden Investment Partners (NNIP). Aan deze overeenkomst zijn de beleggingsrichtlijnen gehecht.

Advisering en certificering

Het bestuur heeft de bestuursadviesing en -ondersteuning uitbesteed aan AZL. In het verslagjaar zijn de adviserende en uitvoerende actuariële werkzaamheden eveneens uitgevoerd door AZL. Ook heeft SNP een communicatieadviseur van AZL aangesteld.

Compliance officer

Compliance-i-Consultancy is met ingang van 2018 aangesteld als externe compliance officer van SNP.

De controle van de jaarrekening is toevertrouwd aan Mazars. De actuariële certificering is belegd bij Willis Towers Watson.

Verantwoordingsorgaan

Oordeel verantwoordingsorgaan en overzicht 2018

Oordeelvorming

Het verantwoordingsorgaan richt zich bij het vormen van een oordeel op het door het bestuur gevoerde beleid of vastgestelde beleidsvoornemens en de belangenafwegingen die hierover binnen het bestuur plaatsvindt.

De door sociale partners in de pensioenovereenkomst vastgelegde inhoudelijke pensioenafspraken inclusief de daarbij afgewogen belangen maken geen onderdeel uit van het vormen van het oordeel.

Het verantwoordingsorgaan heeft zich een oordeel kunnen vormen aan de hand van:

- de periodiek verstrekte informatie over de financiële ontwikkeling van het fonds,
- de notulen en rapporten van de bestuursvergaderingen,
- het concept jaarverslag en de concept jaarrekening,
- de concept rapporten van de interne (AZL) en externe actuaris (Willis Towers Watson),
- het concept accountantsverslag Mazars,
- het rapport van de visitatie commissie VCHolland.
- het verantwoordingsorgaan heeft via de "SNP Box" tevens inzicht in alle beschikbare documenten.

Bijeenkomsten en overleg

Het Verantwoordingsorgaan kwam in 2018 drie keer bijeen, overlegde twee maal met het bestuur van het Pensioenfonds. Ook is het Verantwoordingsorgaan via themabijeenkomsten op de hoogte gehouden van ontwikkelingen op het gebied van:

- het Beleggingsplan 2019 en Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (ESG/MVB beleid),
- IT-beleid en de Europese herziene pensioenfondsrichtlijn (IORP II-richtlijn),
- voorbereiding van de ALM-studie,
- nieuwe actuariële AZL kwartaal rapportage.

Het overleg met het bestuur verliep constructief. Het Verantwoordingsorgaan vroeg om uitleg wanneer dat nodig was en hecht groot belang aan openheid, duidelijkheid en transparante belangenafweging.

Uitgebrachte adviezen

Het Verantwoordingsorgaan werd 5 maal om advies gevraagd. Adviesaanvragen gingen vergezeld van een toelichting waarin de overwegingen voor het voorgenomen bestuursbesluit werden uiteengezet. In sommige gevallen werd het Verantwoordingsorgaan al bij de besluitvorming betrokken. Een advies van het Verantwoordingsorgaan kan naast het advies, bestaan uit vragen en opmerkingen, die vervolgens door het Bestuur worden meegenomen.

Het Verantwoordingsorgaan bracht een positief advies uit over de volgende onderwerpen:

- de samenstelling van de visitatiecommissie,
- het communicatiebeleidsplan editie 2018,
- klachten- en geschillenprocedure,
- uitvoering wet automatische uitgaande waardeoverdrachten kleine pensioenen,
- pensioenpremie 2019.

Samenstelling van het Verantwoordingsorgaan

Begin 2018 heeft de heer H. Stevelmans het verantwoordingsorgaan verlaten (is aspirant-lid van het bestuur geworden) en heeft de heer T. Emmelkamp de vacature vervuld. De heren T. Afman en H. Drent zijn medio 2018 herbenoemd. Begin 2019 is de heer R. Schut afgetreden en in zijn plaats is de heer R. Bruinier benoemd.

Oordeel over het beleid en de uitvoering van het beleid 2018

Alle eigen bevindingen, de bevindingen van de actuarissen, accountant in overweging nemende, oordeelt het verantwoordingsorgaan positief over het handelen van het bestuur inzake het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van principes voor goed pensioenfondsbestuur.

Het positieve advies op alle adviesaanvragen, geeft al aan dat het Bestuur, naar het oordeel van het Verantwoordingsorgaan, een goed beleid heeft gevoerd en beleidskeuzes heeft gemaakt die op evenwichtige wijze recht doen aan de betrokken belangen.

Aandachtspunten en Vooruitblik 2019

Het Verantwoordingsorgaan vraagt de (blijvende) aandacht van het bestuur voor:

- het voorkomen van negatieve gevolgen door toepassing van de premiesystematiek op basis van gedempte premie,
- de mate van afdekking van de rentegevoeligheid,
- de toekomst van het SNP,
- het indexeren van de pensioenen,
- de aanbevelingen van de Visitatiecommissie,
- heldere en duidelijke communicatie gericht op de doelgroep met gebruik van de moderne communicatie media.

Een belangrijke ontwikkeling in Nederland is de maatschappelijke discussie over de ontwikkeling van een nieuw pensioenstelsel en de gevolgen daarvan voor de pensioenfondsen.

Het Verantwoordingsorgaan blijft de ontwikkelingen op de voet volgen.

R. W. Bruinier (voorzitter)

T.A.A. Afman (secretaris)

H.R.D. Drent

T. Emmelkamp

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft met belangstelling kennis genomen van het oordeel en de aandachtspunten van het verantwoordingsorgaan over haar handelen ten aanzien van het gevoerde beleid en over beleidskeuzes voor de toekomst en kan zich hierin vinden. Het bestuur constateert met tevredenheid dat het verantwoordingsorgaan een positief oordeel heeft gegeven en zal in 2019 aandacht besteden aan de opvolging van de door het verantwoordingsorgaan aangegeven aandachtspunten.

Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor haar werkzaamheden in 2018 en ziet uit naar de voortzetting van de goede en constructieve samenwerking in de komende jaren.

Visitatiecommissie

1. Inleiding

Het bestuur heeft VCHolland en daarmee de leden van de visitatiecommissie, na advies van het Verantwoordingsorgaan (VO) van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds, de opdracht gegeven tot de uitvoering van een visitatie bij het Fonds in het kader van een driejaarscyclus van visitaties zoals met het Fonds is overeengekomen.

De visitatiecommissie (VC) heeft tot (wettelijke) taak toezicht te houden op (de totstandkoming van) het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds.

De visitatiecommissie is ten minste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het verantwoordingsorgaan en de werkgever en in het jaarverslag.

Het intern toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

VCHolland heeft voor de uitvoering van visitaties een werkwijze ontwikkeld die uiteindelijk uitmondt in een rapportage over de bevindingen en het oordeel van de visitatiecommissie. De visitatie over 2018 strekte zich uit tot de op 15 mei 2019 beschikbaar gestelde informatie.

2. Oordeel/Bevindingen

Samenvattend oordeel:

De VC is van oordeel dat het beleid van het bestuur voldoende evenwichtig en op een voldoende zorgvuldige manier tot stand is gekomen en uitgevoerd. Er is sprake van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Het bestuur is toereikend in control met betrekking tot de uitbestede activiteiten. Belangrijke gebeurtenissen onder meer het gebied van nieuwe regelgeving (AVG, IORP II) en het themaonderzoek DNB Sira, hebben bij het Fonds op adequate wijze tot acties geleid. Gedurende 2018 zijn er geen majeure constatering met betrekking tot de algemene gang van zaken in het Fonds.

a. Follow up vorige visitatie

De VC is van oordeel dat op toereikende wijze aandacht is besteed aan de opvolging van de aanbevelingen uit de vorige visitatie.

b. Algemene gang van zaken

De VC heeft kunnen vaststellen dat met betrekking tot de (gevolgen van) de ontwikkelingen wet- en regelgeving en in de overeenkomsten door het Fonds een consistent en proactief beleid wordt gevolgd. De actuele wettelijke verplichtingen voor het Fonds (waaronder AVG en IORP II) zijn op een alerte wijze door het Fonds opgepakt en waar mogelijk ingevuld. Het bestuur laat zich waar nodig adviseren door extern deskundigen. Het bestuur volgt de (financiële) ontwikkelingen op de voet en analyseert de consequenties van significante bewegingen. Onderzoek naar de toekomstbestendigheid van het Fonds zijn uitgevoerd. Op de korte en middellange

termijn verwacht het bestuur dat er geen wijzigingen zullen volgen maar staat open voor bestaande en nieuwe marktontwikkelingen. De risicohouding is in het verslagjaar ongewijzigd gebleven.

c. Governance

Het Fonds heeft de organisatie zodanig ingericht dat goed bestuur adequaat is gewaarborgd en er sprake is van een heldere taakverdeling. Er is sprake van een beheerste en integere bedrijfsvoering. De inrichting van de organisatie is duidelijk vastgelegd. Van de organisatie maken een verantwoordingsorgaan en een visitatiecommissie onderdeel uit. Het bestuur heeft missie en visie van het Fonds vertaald naar een strategie en algemene beleidsuitgangspunten en heeft dit verder geconcretiseerd in (jaarlijkse) doelstellingen. Het VO functioneert adequaat. De VC doet een enkel aanbeveling die onder meer zijn gericht op een kwalitatief betere vastlegging, uitbesteding en onderuitbesteding evenals het hieraan gerelateerd beloningsbeleid.

d. Geschiktheid

De VC is van oordeel dat het Fonds voldoende onderneemt om de geschiktheid van de fondsorganen en haar leden afzonderlijk te bewaken. Het beleid is vastgelegd en het geschiktheidsplan is in 2018 geactualiseerd. De relatie tussen bestuur en Verantwoordingsorgaan is transparant en van een goed niveau. Het tijdsbeslag voor de bestuursfunctie neemt toe. Hierover is overleg geweest en er zijn afspraken gemaakt met de werkgever. De diversiteit in huidige samenstelling van de fondsorganen is vooralsnog niet in overeenstemming met de normen van de Code Pensioenfondsen mede veroorzaakt door de specifieke personeelssamenstelling van het actieve deelnemersbestand.

e. Beleggingen

Als hoofddoelstelling van het beleggingsbeleid beleid het op lange termijn realiseren van een zo hoog mogelijk rendement uitgaande van het strategische beleggingsbeleid bij een acceptabel risico, rekening houdend met de verplichtingenstructuur van het Fonds. De laatste ALM-studie dateert van 13 november 2018. Hierbij is de risicohouding als input meegegeven.

De hoofdlijnen van de conclusies uit de ALM-studie zijn vastgelegd in het beleggingsplan. Er wordt bij de vaststelling van de beleggingsstrategie en het daarvan afgeleide beleggingsbeleid ook rekening gehouden met de door het Fonds gehanteerde beleggingsbeginselen. Het beleggingsbeleid wordt jaarlijks vastgesteld middels een beleggingsplan. Het Fonds maakt bij de vormgeving en beheer van het beleggingsproces gebruik van een bestuurscommissie vermogensbeheer met een externe adviseur, van een fiduciair beheerder NN IP en van diverse rapportages (ook inzake risicobeheer). Gegeven de overeengekomen taken en verantwoordelijkheden van de onderscheiden partijen wordt hiermee in beginsel een adequaat proces voldoende geborgd. De VC doet enkele aanbevelingen betreffende het doorvoeren van consistentie in de vastlegging en de bewaking van het MVB-beleid.

f. Risico's

De bestuurscommissie vermogensbeheer is belast met het risicobeheer van de financiële risico's. Het Fonds beschikt niet over een specifieke risicocommissie. Met de aanpassingen in het kader van IORP II, waaronder benoemingen in het risicomangement, is er hernieuwde aandacht voor het IRM-beleid. Het verder optimaliseren van het integraal risicomangement blijft een belangrijk aandachtspunt. Voor de beoordeling van de risico's op uitbesteding wordt gebruik gemaakt van ISAE 3402 en ISAE 3000 rapportages. Deze rapportages worden door het fonds beoordeeld. Gelijk aan voorgaand jaar beveelt de VC aan binnen het bestuur één bestuurslid de taak van het risicomangement toe te kennen. Verder beveelt de VC aan kwalitatief toereikend countervailing-power te organiseren op bestuursniveau om op die manier inhoud te geven aan een effectieve manier van risicomangement passende bij de omvang van het Fonds en ter borging van de 'awareness' en de 'tone at the top'

g. Communicatie

Het Fonds beschikt over een communicatiebeleidsplan 2017-2019, waarin de speerpunten van het communicatiebeleid voor de komende jaren zijn gedefinieerd.

Jaarlijks worden de actiepunten in dit plan geactualiseerd en in een planning opgenomen. De VC is van oordeel dat het Fonds een adequaat communicatiebeleid heeft geformuleerd. In het beleidsplan zijn de communicatiestrategie en doelstellingen vastgelegd. De VC beveelt instelling van een lezerspanel aan teneinde de kwaliteit van de verstrekte informatie te borgen. Voorts beveelt de VC te beoordelen of de verstrekte informatie volledig is en voldoet aan de wettelijke eisen.

Utrecht, 14 juni 2019

De visitatiecommissie,
Herma Polee
Niek de Jager
Jacques Nieuwenhuizen

Reactie van het bestuur

Bevindingen visitatierapport 2018

Het bestuur is de visitatiecommissie erkentelijk voor het uitgevoerde onderzoek en het positieve rapport. Intern onderzoek door onafhankelijke deskundigen levert naar de mening van het bestuur een meerwaarde op binnen de fondsorganisatie. Ook is het bestuur het verantwoordingsorgaan erkentelijk voor de deelname aan de bespreking die met de visitatiecommissie heeft plaatsgevonden.

Het bestuur zal de gegeven aanbevelingen zorgvuldig in overweging nemen en bespreken met het verantwoordingsorgaan. In het volgende jaarverslag zal over de opvolging van de aanbevelingen worden gerapporteerd.

Opvolging bevindingen visitatierapport 2017

In 2018 heeft de visitatiecommissie een visitatie uitgevoerd over het jaar 2017. De samenvatting van het visitatierapport was opgenomen in het bestuursverslag 2017. Het bestuur geeft een toelichting over de opvolging van de aanbevelingen.

Het bestuur heeft op de volgende wijze opvolging gegevens aan de aanbevelingen van de visitatiecommissie:

- Met ingang van het bestuursverslag over boekjaar 2017 (vastgesteld in 2018) neemt het bestuur in het bestuursverslag een overzicht op van de strategische speerpunten die het bestuur heeft vastgesteld voor het komende jaar en de wijze waarop uitvoering is gegeven aan de speerpunten die waren vastgesteld voor het boekjaar waar het bestuursverslag betrekking op heeft.
- Het bestuur heeft in 2018 het risicomanagement beleidsplan herijkt en vastgesteld. Dit plan is begin 2019 geactualiseerd op basis van de IORPII-richtlijn. Een monitoringssysteem maakt onderdeel uit van het plan. Het aandachtsgebied risicobeheer is vanaf 2019 toebedeeld aan een bestuurder (de heer M. Smits) die als waarnemend sleutelfunctionaris risicomanagement optreedt. Aan de invulling van deze werkzaamheden wordt in 2019 opvolging gegeven.
- De ISAE-rapportages van AZL en NNIP zijn geanalyseerd waarbij rekening is gehouden met de in het risicomanagement beleidsplan opgenomen uitgangspunten en risicoanalyses.
- In 2018 heeft het bestuur, in nauw overleg met het verantwoordingsorgaan, het herijkte beleid op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) vastgesteld. Dit is verwerkt in het beleggingsplan 2019.
- In 2018 is aangevangen met een communicatieonderzoek onder deelnemers. Het onderzoek is in 2019 afgerond en het bestuur zal de resultaten analyseren en betrekken in het einde 2019 te herijken communicatiebeleidsplan.
- In 2018 is getoetst dat de communicatiemiddelen van het fonds voldoen aan de checklist van AFM.

Het bestuur is van mening dat de aanbevelingen van de visitatiecommissie uit het visitatierapport over 2017 hiermee op adequate wijze zijn opgevolgd.

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Groningen d.d. 14 juni 2019.

Het bestuur

W. Smink

Y. Faber

R. Viring

E. Tammens

J. Bolhuis

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na resultaatverdeling; in duizenden euro)

Activa	2018	2017
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]		
Vastgoedbeleggingen	125	806
Aandelen	59.586	72.649
Vastrentende waarden	157.690	159.108
Derivaten	90	267
Overige beleggingen	12.820	5.673
	230.311	238.503
Vorderingen en overlopende activa [2]	111	170
Liquide middelen [3]	281	521
Totaal activa	230.703	239.194

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2018	2017
Stichtingskapitaal en reserves [4]	20.069	25.389
Technische voorzieningen Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [5]	209.457	212.925
Kortlopende schulden en overlopende passiva [6]	1.177	880
Totaal passiva	230.703	239.194

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2018	2017
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [7]		
Directe beleggingsopbrengsten	132	3.435
Indirecte beleggingsopbrengsten	-3.160	3.851
Kosten van vermogensbeheer	-134	-285
	-3.162	7.001
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [8]	2.510	2.757
Saldo van overdrachten van rechten [9]	-122	-92
Pensioenuitkeringen [10]	-7.239	-7.497
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [11]		
Wijziging rentecurve	-7.717	2.528
Benodigde intresttoevoeging	547	476
Toevoeging pensioenopbouw	-2.219	-2.876
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	0
Overgedragen pensioenverplichtingen	141	134
Toename voorziening toekomstige kosten	-113	-144
Vrijval excassokosten	372	375
Uitkeringen	7.294	7.365
Actuarieel resultaat op sterfte	159	17
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	0	-733
Actuarieel resultaat op mutaties	-151	-84
Overige wijzigingen actuariële grondslagen/methoden	5.083	0
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	72	0
	3.468	7.058

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2018	2017
Herverzekering [12]	3	-27
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [13]	-719	-616
Overige baten en lasten [14]	-59	107
Saldo van baten en lasten	-5.320	8.691
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	-5.320	8.691

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2018	2017
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	2.318	2.796
Uitkeringen uit herverzekering	192	200
Overige	0	3
	2.510	2.999
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-7.247	-7.487
Overgedragen pensioenverplichtingen	-122	-92
Premies herverzekering	-189	-239
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-694	-634
	-8.252	-8.452
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	132	6.048
Verkopen en aflossingen beleggingen	24.387	180.053
Overige	1	43
	24.520	186.144
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-18.769	-180.649
Kosten van vermogensbeheer	-249	-121
	-19.018	-180.770
Mutatie liquide middelen	-240	-79
Saldo liquide middelen 1 januari	521	600
Saldo liquide middelen 31 december	281	521

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds (SNP) is een rechtspersoon naar Nederlands recht, statutair gevestigd te Groningen. Het pensioenfonds stelt zich ten doel de pensioenovereenkomsten uit te voeren die de werknemers in dienst van Koninklijke Theodorus Niemeijer B.V. (BAT Niemeijer) met hun werkgever vóór 1 januari 2010 zijn aangegaan. Deze overeenkomsten omvatten een toezegging omtrent ouderdoms-, overbruggings-, partner- en wezenpensioen, alsmede een voortzetting van de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds heeft bij de samenstelling van dit jaarverslag de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en Titel 9 Boek 2 BW toegepast, met inachtneming van artikel 146 van de Pensioenwet.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "vorderingen of schulden uit hoofde van effectentransacties".

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Waardering

Algemene grondslagen

Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen de kostprijs, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld. Voor kortlopende vorderingen en schulden wordt de kostprijs geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's (x 1.000), zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Beleggingen

Vastgoedbeleggingen

De beleggingen in direct vastgoed zijn gewaardeerd op actuele waarde, zijnde de taxatiewaarde. De beursgenoteerde aandelen in vastgoedbeleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beurs genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Aandelen

De beursgenoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

De beursgenoteerde obligaties worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beursgenoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor participaties in hypotheekfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Leningen op schuldbekentenis worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de contante waarde van de met vervroegde aflossing aangepaste kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen, behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Deposito's worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor deposito's is het verschil tussen marktwaarde en nominale waarde in het algemeen gering.

Derivaten

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd tegen de op 31 december bekende marktprijzen. Beleggingen welke onderhands zijn gekocht, waarvoor geen directe marktwaardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele marktparameters, zijnde de risicovrije rente op basis van de EONIA-curve. In het verleden gold als disconteringsvoet de EURIBOR-curve. RJ610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid. Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggingstransacties conform RJ 610.208. Conform RJ 610.208 mogen overige vorderingen en schulden inzake vastgoedbeleggingen, aandelen en vastrentende waarden betreffende te vorderen respectievelijk te betalen posities of tijdelijke banksaldi in verband met beleggingstransacties onder de beleggingsrubrieken vastgoedbeleggingen, aandelen en vastrentende waarden worden geclassificeerd indien deze door het pensioenfonds niet kunnen worden aangewend voor andere doelen dan beleggingstransacties.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389 en artikel 2:390 BW vormt, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Overige schulden en overlopende passiva

Schulden worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten (ook voor indexatiebesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante-condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen. Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

Technische voorzieningen voor risico fonds

De voorzieningen zijn gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Premiebijdragen

25,8% van de salarissom.

Rekenrente

De rentetermijnstructuur conform publicatie door DNB. Voor Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds is de rekenrente ultimo 2018 gelijk aan 1,31% (2017: 1,43%).

Overlevingstafel

AG2018 (startjaar 2019) met ES AZL 2016 ervaringssterfte.

Gehuwdheid

Voor de gepensioneerden wordt uitgegaan van de werkelijke burgerlijke staat. Voor de deelnemers en gewezen deelnemers wordt het systeem onbepaalde man/vrouw gehanteerd.

Leeftijdsverschil

Uitgangspunt is dat de vrouw drie jaar jonger is dan de man.

Kosten

In de technische voorziening voor risico fonds is een kostenvoorziening begrepen van 3,5% van de nettovoorziening.

Arbeidsongeschiktheid

Bij (gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid wordt (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling verleend.

Wezenpensioen

De koopsomlasten voor niet-ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op respectievelijk 3,2% en 1,6% van het verzekerde bedrag voor mannelijke en vrouwelijke deelnemers. Tot de pensioendatum wordt voor niet-ingegaan wezenpensioen een voorziening gevormd ter hoogte van respectievelijk 3,2% en 1,6% van de (fictieve) voorziening voor ingegaan tijdelijk ouderdomspensioen tot de pensioendatum voor mannelijke en vrouwelijke deelnemers. Na de pensioendatum wordt aangenomen dat er geen kinderen meer zullen zijn die aanspraak op wezenpensioen zullen hebben.

Resultaatbepaling

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de rente-opbrengst verminderd met de kosten; bij de aandelen wordt hieronder verstaan het bruto-dividend verminderd met de kosten. Dividenden op beleggingen worden als opbrengst verantwoord op het tijdstip dat de koers van het desbetreffende fonds ex-dividend noteert. De intresten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen vastgoedmaatschappijen, aandelen, commodities, obligaties en leningen op schuldbekentnissen;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties;
- alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kosten van vermogensbeheer

Onder de kosten van vermogensbeheer worden zowel de interne als externe beheer- en administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen. Aan- en verkoopkosten van beleggingen worden opgenomen in de kostprijs respectievelijk in mindering gebracht op de verkoopopbrengst van de betreffende beleggingen.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Intresttoevoeging

De intresttoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar. Onder het FTK is de intresttoevoeging gelijk aan de 1-jaars rente. Op basis van de DNB-rentetermijnstructuur primo 2018 is deze rente gelijk aan -0,26% (2017: -0,22%).

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoerings- en administratiekosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoerings- en administratiekosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Herverzekering

Het fonds had tot en met 2017 het overlijdensrisico en arbeidsongeschiktheidsrisico volledig herverzekerd bij Nationale Nederlanden. Vanaf 2018 zijn deze risico's herverzekerd bij ElipsLife. Beide risico's zijn herverzekerd op basis van risicokapitalen.

Premies herverzekering

Herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Uitkeringen uit herverzekering

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden als actief verantwoord op het moment dat de onderhavige verzekerde gebeurtenis zich voordoet. De waardering van de vordering is gelijk aan het verzekerde risicokapitaal voor de onderhavige verzekerde.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Verbonden partijen

De organisatie en de werkwijze binnen het pensioenfonds is zodanig dat geen van de verbonden personen noch betrokkenen vanwege hun rol binnen het fonds kunnen beschikken over koersgevoelige informatie die vervolgens gebruikt kan worden voor privé transacties. De voor verbonden personen en betrokkenen beschikbare informatie is altijd openbaar.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan die niet in het bestuursverslag zijn beschreven.

Resultaatbestemming

Resultaatverdeling

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2018 te muteren in de algemene reserve.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2017		Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2018
		Herallocatie					
Vastgoedbeleggingen							
Vastgoed beleggingsfondsen	806	0	0	-632	-36	-13	125
Aandelen							
Aandelen beleggingsfondsen	72.649	0	2.016	-12.125	526	-3.480	59.586
Vastrentende waarden							
Obligaties en andere vastrentende waarden	159.108	0	4.750	-8.430	21	2.241	157.690
Derivaten							
Valutaderivaten	267	586	1.604	0	-1.604	-763	90
Rentederivaten	0						0
	267	586	1.604	0	-1.604	-763	90
Geldmarktfondsen	5.673	0	10.400	-3.201	-6	-46	12.820
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds activa zijde	238.503	586	18.770	-24.388	-1.099	-2.061	230.311
Derivaten (passiva zijde)							
Valutaderivaten	-57	-586					-643
Rentederivaten	0	0					0
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds passiva zijde	-57	-586	0	0	0	0	-643
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	238.446	0	18.770	-24.388	-1.099	-2.061	229.668

Categorie	Stand	Herallocatie	Aankopen/	Verkopen	Gerealiseerde	Niet-	Stand
	ultimo		Verstrek-		aflossingen	koers-	
	2017		kingen		verschillen	koers-	2018
						verschillen	
Lopende intrest vastrentende waarden	59						59
Lopende intrest derivaten	0						0
Overige vorderingen beleggingen	0						0
Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen	86						155
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds, incl. lopende intrest en liquide middelen	238.591						229.882

Onderpand met betrekking tot derivaten

Het fonds belegt in derivaten. Afhankelijk van de waarde van de derivaten ontvangt of verstrekt het fonds onderpand. Bij een positieve waarde van de derivaten ontvangt het fonds onderpand en bij een negatieve waarde verstrekt het fonds onderpand. Per jaareinde geldt dat het fonds per saldo collateral heeft verstrekt (€ 430.759). Dit onderpand in de vorm van Europese staatsobligaties wordt geleverd als afdekking van kredietrisico op de tegenpartij. De vastrentende waarden worden bruto gepresenteerd, waardoor het onderpand in de balans onder de beleggingen is verantwoord.

Categorie (indeling categorie is op basis van "look through") ¹⁾	Stand	Lopende	Overige	Toe-	Stand
	ultimo		intrest	vorderingen	
	2018		en liquide	Look	paragraaf
			middelen	Through	
Vastgoedbeleggingen	125	0	0	1.527	1.652
Aandelen	59.586	0	0	-1.724	57.862
Vastrentende waarden	157.690	59	0	10.962	168.711
Derivaten	-553	0	0	1.834	1.281
Overige	12.820	0	155	-12.599	376
	229.668	59	155	0	229.882

1) Bij toepassing van het look-through principe wordt door de betreffende beleggingsfondsen heen gekeken en vervolgens worden onderliggende beleggingen toebedeeld naar hun desbetreffende beleggingscategorie.

Categorie (indeling categorie is op basis van "look through")¹⁾	Stand ultimo 2017	Lopende intrest	Overige vorderingen en liquide middelen	Toe-passing Look Through	Stand risico-paragraaf
Vastgoedbeleggingen	806	0	0	-71	735
Aandelen	72.649	0	0	-144	72.505
Vastrentende waarden	159.108	59	0	-72.295	86.872
Derivaten	210	0	0	-469	-259
Overige	5.673	0	86	72.979	78.738
	238.446	59	86	0	238.591

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: De waardering is gebaseerd op genoteerde marktprijzen.

Level 2: De waardering is een afgeleide berekening van een marktnotering of een onafhankelijke taxatie.

Level 3: De waardering is gebaseerd op een netto-contante-waardeberekening of een intern gehanteerd waarderingsmodel.

Categorie (indeling categorie is op basis van "look through")	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2018
Vastgoedbeleggingen	1.533	119	0	1.652
Aandelen	57.862	0	0	57.862
Vastrentende waarden	168.711	0	0	168.711
Derivaten	0	-653	1.933	1.280
Liquiditeiten	377	0	0	377
Totaal belegd vermogen	228.483	-534	1.933	229.882

Categorie (indeling categorie is op basis van "look through")	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2017
Vastgoedbeleggingen	0	735	0	735
Aandelen	72.505	0	0	72.505
Vastrentende waarden	86.872	0	0	86.872
Derivaten	0	219	-478	-259
Liquiditeiten	78.738	0	0	78.738
Totaal belegd vermogen	238.115	954	-478	238.591

1) Bij toepassing van het look-through principe wordt door de betreffende beleggingsfondsen heen gekeken en vervolgens worden onderliggende beleggingen toebedeeld naar hun desbetreffende beleggingscategorie.

	2018		2017	
[2] Vorderingen en overlopende activa				
Vorderingen op verzekeringsmaatschappijen	52		52	
Vorderingen op ondernemingen	0		59	
Lopende intrest en nog te ontvangen dividend				
– Vastrentende waarden	59		59	
– Derivaten	0		0	
– Overige vorderingen beleggingen	0		0	
Subtotaal lopende intrest en nog te ontvangen dividend	59		59	
Totaal vorderingen en overlopende activa	111		170	
Alle vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.				
[3] Liquide middelen				
Depotbanken	155		86	
ING Bank N.V.	126		435	
	281		521	
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.				
[4] Stichtingskapitaal en reserves				
Stichtingskapitaal	0		0	
Algemene reserve				
Stand per 1 januari	25.389		16.698	
Saldobestemming boekjaar	-5.320		8.691	
Stand per 31 december	20.069		25.389	
Totaal eigen vermogen	20.069		25.389	
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	8.503	104,1%	8.703	104,1%
Het vereist eigen vermogen bedraagt	28.448	113,6%	29.144	113,7%
De dekkingsgraad is		109,6%		111,9%
De beleidsdekkingsgraad is		111,9%		110,4%
De dekkingsgraad is vastgesteld als het totaal vermogen gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds. De berekening is als volgt: $(20.069 + 209.457) / 209.457 \times 100\% = 109,6\%$				

Technische voorzieningen

[5] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

	2018	2017
Stand per 1 januari	212.925	219.983
Het verloop van de voorziening is als volgt:		
- Wijziging rentecurve	7.717	-2.528
- Benodigde intresttoevoeging	-547	-476
- Toevoeging pensioenopbouw	2.219	2.876
- Overgenomen pensioenverplichtingen	0	0
- Overgedragen pensioenverplichtingen	-141	-134
- Toename voorziening toekomstige kosten	113	144
- Vrijval excassokosten	-372	-375
- Uitkeringen	-7.294	-7.365
- Actuarieel resultaat op sterfte	-159	-17
- Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	0	733
- Actuarieel resultaat op mutaties	151	84
Overige wijzigingen actuariële grondslagen/methoden	-5.083	0
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-72	0

Stand per 31 december

De technische voorziening voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd:

- Actieve deelnemers	53.698	51.101
- Gewezen deelnemers	51.621	54.221
- Pensioengerechtigden	104.138	107.603
	209.457	212.925

[6] Kortlopende schulden en overlopende passiva

Derivaten	643	57
Schulden aan aangesloten ondernemingen	26	218
Belastingen en sociale premies	159	167
Schulden inzake kosten van vermogensbeheer	234	349
Schulden inzake pensioenuitvoerings- en administratiekosten	115	89
	1.177	880

Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Het fonds heeft meerjarige overeenkomsten afgesloten met AZL inzake de pensioen- en deelnemersadministratie en de financiële administratie, en met NNIP inzake de beleggingsadministratie en rol als custodian. Deze overeenkomsten hebben een looptijd korter dan 5 jaar.

Looptijd

Uitvoeringsovereenkomst AZL N.V. 1 januari 2018 t/m 31 december 2022 (verlenging met 5 jaar)

Fiduciaire vermogensbeheerovereenkomst 1 juli 2013 tot oneindig (met een opzegtermijn van 3 maanden)

Herverzekeringsovereenkomst 1 januari 2018 t/m 31 december 2022 (verlenging met 5 jaar)

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bezoldiging voor de (voormalige) bestuurders tezamen bedraagt € 0 (2017: € 0).

Personeel

Gedurende het boekjaar 2018 had Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds geen personeelsleden in dienst.

Baten en lasten	2018	2017
[7] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	0	14
Aandelen	16	48
Vastrentende waarden	128	2.423
Derivaten	0	995
Geldmarktfondsen	0	0
Subtotaal	144	3.480
Banken	-12	-43
Intrest bij waardeoverdrachten	0	-1
Overige	0	-1
Totaal directe beleggingsopbrengsten	132	3.435
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	-36	79
Aandelen	526	1.577
Vastrentende waarden	21	-2.023
Derivaten	-1.604	12.735
Geldmarktfondsen	-6	-1
Valutaverschillen	0	0
	-1.099	12.367

	2018	2017
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	-13	75
Aandelen	-3.480	4.704
Vastrentende waarden	2.241	2.214
Geldmarktfondsen	-46	-4
Derivaten	-763	-15.505
	-2.061	-8.516
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	-3.160	3.851
Kosten van vermogensbeheer		
Beheerloon		
– Aandelen	-97	-85
– Vastrentende waarden	-175	-187
– Overige	0	-180
Rebate fees		
– Aandelen	48	74
– Vastrentende waarden	90	93
Overige		
– Bewaarloon	0	0
	-134	-285
Totaal kosten vermogensbeheer	-134	-285
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen	-3.162	7.001
[8] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Pensioenpremie werkgevers	1.922	2.284
Pensioenpremie werknemers	614	648
Extra storting BAT Niemeijer i.v.m. kostendekkende premie	-26	-218
	2.510	2.714
Totaal feitelijke premie	2.510	2.714
Inkoopsommen	0	43
	2.510	2.757
De premiebijdragen van werkgevers en werknemers bedragen in totaal circa 25,8% (2017 24,1%) van de salarissom. De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.		

	2018	2017
Kostendeekkende premie	3.213	3.892
Gedempte kostendeekkende premie	2.510	2.714
Feitelijke premie	2.510	2.714
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	2.521	3.203
– Opslag in stand houden vereist vermogen	345	448
– Opslag voor uitvoeringskosten	347	241
	3.213	3.892
<p>Hierbij is de opslag voor het bereiken c.q. in stand houden van het vereist eigen vermogen op 1 januari 2018 vastgesteld op 13,7% (op basis van de strategische beleggingsmix). De opslag voor uitvoeringskosten is gelijk aan de directe kosten minus hetgeen beschikbaar is door de vrijval van excassokosten over de uitkeringen.</p>		
De gedempte kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	1.903	2.169
– Opslag in stand houden vereist vermogen	260	304
– Opslag voor uitvoeringskosten	347	241
	2.510	2.714
De feitelijke premie is gelijk aan de gedempte kostendeekkende premie als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	1.903	2.169
– Opslag in stand houden vereist vermogen	260	304
– Opslag voor uitvoeringskosten	347	241
	2.510	2.714
<p>Het fonds maakt gebruik van de wettelijke mogelijkheid de premie te dempen. In de abtn is opgenomen dat de premie wordt gebaseerd op een 120-maands voortschrijdend gemiddelde van de DNB rentetermijnstructuur. De gemiddelde rentetermijnstructuur komt voor het fonds overeen met een vaste rentevoet van 2,82%. De opslag voor het bereiken c.q. in stand houden van het vereist eigen vermogen op 1 januari 2018 is procentueel gelijk aan de opslag bij de kostendeekkende premie.</p> <p>Aangezien er ultimo 2013 geen sprake meer is van een dekkingstekort is de premie met bijdrage aan herstel vanaf 2014 niet meer van toepassing.</p>		

	2018	2017
[9] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	0
Overgedragen pensioenverplichtingen	-122	-92
	-122	-92
[10] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-5.782	-5.980
Partnerpensioen	-1.291	-1.334
Wezenpensioen	-4	-5
Prepensioen	-138	-145
Subtotaal	-7.215	-7.464
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-16	-15
Overlijdensuitkeringen	-7	-18
Overige uitkeringen	-1	0
Subtotaal	-24	-33
Totaal pensioenuitkeringen	-7.239	-7.497
[11] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Wijziging rentecurve	-7.717	2.528
Benodigde intresttoevoeging	547	476
Toevoeging pensioenopbouw	-2.219	-2.876
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	0
Overgedragen pensioenverplichtingen	141	134
Toename voorziening toekomstige kosten	-113	-144
Vrijval excassokosten	372	375
Uitkeringen	7.294	7.365
Actuarieel resultaat op sterfte	159	17
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	0	-733
Actuarieel resultaat op mutaties	-151	-84
Overige wijzigingen actuariële grondslagen/methoden	5.083	0
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	72	0
	3.468	7.058

	2018	2017
[12] Herverzekering		
Premies herverzekering	-189	-227
Uitkeringen uit herverzekering	192	200
Winstdeling herverzekering	0	0
	3	-27
[13] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-485	-429
Onafhankelijke accountant:		
– Controle van de jaarrekening	-25	-25
– Andere controleopdrachten	0	-2
Actuaris	-107	-92
Bestuursonkosten en opleidingskosten	-41	-21
Visitatiecommissie	-13	-11
Kosten toezicht	-17	-16
Contributies en bijdragen	-23	-6
Advieskosten	-8	-13
Overige kosten	0	-1
	-719	-616
[14] Overige baten en lasten	-59	107
Saldo van baten en lasten	-5.320	8.691
	2018	2017
Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten		
Beleggingsopbrengsten	-10.332	10.005
Premies	-358	-731
Waardeoverdrachten	19	42
Uitkeringen	55	-132
Sterfte	351	18
Arbeidsongeschiktheid	0	-534
Reguliere mutaties	-151	-84
Overige mutaties technische voorzieningen	5.155	0
Andere oorzaken	-59	107
	-5.320	8.691

Risicoparaagraaf

(in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparaagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6, de S8 en de S10. Eind 2016 wordt geen rekening meer gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met, bestuur, waarmerkend actuaris en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2018 (113,6%) en ultimo 2017 (113,7%).

	2018		2017	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	2.825	0,7	3.106	0,7
Aandelen- en vastgoed risico (S2)	20.142	8,4	20.494	8,5
Valutarisico (S3)	9.688	1,6	9.629	1,5
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	7.436	2,3	7.773	2,4
Verzekeringstechnisch risico (S6)	5.827	0,6	6.049	0,6
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	633	0,0	624	0,0
Diversificatie-effect	-18.103		-18.531	
Totaal Vereist eigen vermogen	28.448	13,6	29.144	13,7
Beleidsdekkingsgraad		111,9		110,4
Dekkingsgraad		109,6		111,9
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,1		104,1
Strategisch vereiste dekkingsgraad		113,6		113,7
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		112,1		114,2

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2018 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. In boekjaar 2018 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 111,9%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2017 van 110,4%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 1,5%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 15,0

Duratie van de pensioenverplichtingen 15,8

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	10.895		10.895	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	8.524		8.070	
Renterisico	2.371	0,6	2.825	0,7
Afdekkingspercentage (B/A)		78,2		74,1

Derivaten

Het renterisico is afgedekt door middel van rentederivaten. De afloopdata variëren van 2018 tot 2066. Het ongerealiseerd resultaat bedraagt € 763 negatief. Door deze swaps wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd van 2,3 naar 15,0 jaar.

Met behulp van deze derivaten wordt het strategisch afdekkingspercentage vorm gegeven. Strategisch dekt het fonds volgens het beleggingsmandaat 70% van het renterisico af.

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 2.371 (0,6%) en voor het strategisch renterisico 2.825 (0,7%).

Zakelijke waarden risico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en hedgefonds en private equity in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Verdeling aandelen per categorie:</i>				
Niet-beursgenoteerd vastgoed	1.652	2,8	735	1,0
Ontwikkelde markten (Mature markets)	51.836	87,1	63.429	86,6
Opkomende markten (Emerging markets)	6.026	10,1	9.076	12,4
	59.514	100,0	73.240	100,0

Derivaten

Het zakelijke waarden risico wordt niet afgedekt.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk zakelijke waarden risico bedraagt 18.080 (7,8%) en voor het strategisch zakelijke waarden risico 20.142 (8,4%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Onroerende zaken naar valuta voor afdekking met derivaten</i>				
Euro	1.652	100	735	100,0
<i>Onroerende zaken naar valuta na afdekking met derivaten</i>				
Euro	1.652	100	735	100,0
<i>Beleggingsportefeuille naar valuta voor afdekking met derivaten</i>				
Euro	165.263	71,9	169.535	71,1
Amerikaanse dollar	36.627	15,9	35.223	14,8
Britse pound sterling	4.740	2,1	6.786	2,8
Japanse yen	5.317	2,3	6.244	2,6
Overige valuta	17.935	7,8	20.803	8,7
	229.882	100,0	238.591	100,0
<i>Beleggingsportefeuille naar valuta na afdekking met derivaten</i>				
Euro	194.726	84,7	202.412	84,8
Amerikaanse dollar	14.505	6,3	11.618	4,9
Britse pound sterling	1.388	0,6	2.271	1,0
Japanse yen	1.328	0,6	1.487	0,6
Overige valuta	17.935	7,8	20.803	8,7
	229.882	100,0	238.591	100,0

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten. De post valutatermijntransacties bestaat uit de volgende transacties, omgerekend in euro per 31 december 2018:

in miljoenen euro	aankoop transacties	verkoop transacties	Resultaat	Uiterlijke einddatum
US dollar	24.933	-25.417	-484	18-1-2019
Britse pound sterling	3.731	-3.653	78	18-1-2019
Japanse yen	4.535	-4.682	-147	18-1-2019
	33.199	-33.752	-553	

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valuta risico bedraagt 6.356 (0,8%) en voor het strategisch valuta risico 9.688 (1,6%).

Grondstoffenrisico

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

Rating vastrentende waarden:

	2018		2017	
	€	%	€	%
AAA	35.099	20,8	33.863	39,0
AA	1.464	0,9	3.087	3,6
A	98.764	58,5	15.121	17,4
BBB	15.199	9,0	15.668	18,0
Lager dan BBB	16.714	9,9	17.667	20,3
Geen rating	1.471	0,9	1.466	1,7
	168.711	100,0	86.872	100,0

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastrentende obligaties en fondsen naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd < 1 jaar	16.161	9,6	5.672	6,6
Resterende looptijd <> 5 jaar	33.975	20,1	25.999	29,9
Resterende looptijd >= 5 jaar	118.575	70,3	55.201	63,5
	168.711	100,0	86.872	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 7.211 (2,3%) en voor het strategisch kredietrisico van 7.436 (2,3%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevensrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de Voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

Hoogte buffer

De buffer bedraagt zowel voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico als voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 5.827 (0,6%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2018		2017	
	€	%	€	%
Onroerende zaken				
<i>Verdeling onroerende zaken per sector:</i>				
Participaties in vastgoed beleggingsfondsen	1.652	100,0	735	100,0
<i>Verdeling onroerende zaken per regio:</i>				
Europa	1.652	100,0	735	100,0
Beleggingsportefeuille				
<i>Verdeling beleggingsportefeuille per regio:</i>				
Europa excl. Groot Brittannië	116.962	50,9	87.286	36,6
Groot Brittannië	21.956	9,6	7.570	3,2
Azië excl. Japan	2.991	1,3	3.048	1,3
Japan	6.016	2,6	6.319	2,5
Noord-Amerika	52.084	22,7	39.126	16,4
Overig	264	0,1	135	0,1
Overige beleggingen (derivaten, liquiditeitsposities en overige posten)	3.190	1,4	78.479	32,9
Opkomende markten (emerging markets)	26.419	11,5	16.628	7,0
	229.882	100,0	238.591	100,0
<i>Verdeling aandelenportefeuille per sector:</i>				
Duurzame consumentengoederen	6.035	10,4	9.072	12,5
Niet-duurzame consumentengoederen	5.275	9,1	7.287	10,1
Energie	3.201	5,5	4.043	5,6
Financiële instellingen	9.620	16,6	13.146	18,1
Gezondheidszorg	6.928	12,0	7.489	10,3
Industrie	5.786	10,0	7.490	10,3
Informatie technologie	8.409	14,5	11.789	16,3
Basismaterialen	2.845	4,9	4.244	5,9
Vastgoed	1.703	2,9	2.091	2,9
Telecommunicatie	4.923	8,5	2.185	3,0
Nutsbedrijven	1.863	3,2	1.872	2,6
Overig	1.274	2,2	1.797	2,5
	57.862	100,0	72.505	100,0

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Grote posten: zakelijke waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in zakelijke waarden</i>				
BlackRock msci US Index Fund B	29.708	51,3	32.504	44,8
BlackRock msci Europe Index Fund B	16.461	22,7	21.897	30,2
BlackRock msci Japan Index Fund B	5.318	7,3	6.245	8,6
Aberdeen GL-EMMKT EQTY-AAUSD	3.960	6,8	4.761	6,6
Robeco Emerging Stars-ZEUR	4.069	5,6	5.230	7,2
<i>Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden</i>				
Standard life-pan European Corporate Bond Fund	23.347	13,8	24.155	27,8
NN Duration Matching Funds	108.573	64,4	29.698	34,2
NN Liquid EUR B Cap	12.821	7,6	4.617	5,3
IGSF-EMMK LOC CURR DY DB-SEA	6.342	3,8	6.719	7,7
BlackRock GIF I EMMK GV-X2HE	4.893	2,9	5.246	6,0
Threadneedle-US HIYLD B-IEH	11.254	6,7	11.923	13,7

Er zijn geen discretionaire beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in Koninklijke Theodorus Niemeijer B.V.

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 409 (0,0%) en voor het strategisch actief beheer risico van 633 (0,0%). De tracking error voor aandelen ontwikkelde markten betreft 3,2%. Voor het belang in ontwikkelde markten is de tracking slechts 0,4%. Relatief gezien draagt het actief beheer risico weinig bij aan de totale vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling en op basis van de strategische verdeling.

Vastgesteld te Groningen d.d. 14 juni 2019.

Het bestuur

W. Smink

Y. Faber

R. Viring

E. Tammens

J. Bolhuis

Overige gegevens

Resultaatbestemming

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Will Niemeijer te Groningen is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.148.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 34.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het

Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132.

Met betrekking tot het toeslagbeleid merk ik op dat op basis van de uitkomsten van de haalbaarheidstoets het fonds de aankomende jaren weliswaar haar toeslagambitie te kunnen waarmaken, maar dat op korte termijn de mogelijkheden om toeslagen te kunnen geven waarschijnlijk beperkt zullen zijn.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, maar hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Apeldoorn, 14 juni 2019

drs. J.L.A. Schilder AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Aan: het bestuur van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds (hierna ook: "het pensioenfonds") te Groningen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds op 31 december 2018 en van de staat van baten en lasten over 2018 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de staat van baten en lasten over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1,1 miljoen. De materialiteit is vastgesteld op basis van een percentage van 0,5% van de som van het stichtingskapitaal, de reserves en de technische voorzieningen. Wij hebben voor deze grondslag gekozen gelet op het feit dat deze relevant is voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan hen tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 34.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
<p>Waardering van beleggingen</p> <p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en bestaan naast beursgenoteerde effecten uit belangen in beleggingsfondsen en derivaten.</p> <p>In de toelichting behorende tot de jaarrekening heeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet.</p> <p>De waardering van de beleggingen is (deels) gebaseerd op modellen en bevat subjectieve elementen.</p>	<p>Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beoordelen van de juiste werking van interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van vermogensbeheer. Voor zover relevant voor onze controle van de jaarrekening hebben wij gebruikgemaakt van de ontvangen ISAE 3402 type II rapportage van de service-organisatie; - Toetsen van de waardering van de beleggingen gebaseerd op genoteerde marktprijzen of op een door de vermogensbeheerder gehanteerd waarderingmodel met gebruikmaking van een waarderingsspecialist; - Vaststellen dat de waarderinggrondslagen van de beleggingsfondsen vergelijkbaar zijn met die van het pensioenfonds en dat de waarde per participatie volgens de laatste, door een onafhankelijke accountant, gecontroleerde jaarrekening overeenkomt met de door het pensioenfonds gehanteerde waarde. - Toetsen of de in de jaarrekening opgenomen toelichting adequaat is in de context van het van toepassing zijnde stelsel van financiële verslaggeving.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
Waardering van de technische voorzieningen	
<p>De technische voorzieningen, waaronder de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds, zijn gevormd ter dekking van de belangrijkste verplichtingen van het pensioenfonds.</p> <p>In de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer.</p>	<p>Bij de vaststelling van de adequate waardering, waaronder de toereikendheid van deze voorziening, hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris. Om dit te kunnen doen hebben wij onder andere instructies gegeven aan de certificerend actuaaris en zijn de bevindingen en het certificeringsrapport door ons met hem besproken.</p> <p>Door ons is tevens nagegaan of:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de administratieve basisgegevens van deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, die door de certificerend actuaaris worden gehanteerd bij het certificeren van de actuariële berekening van de technische voorziening voor pensioenverplichtingen, in alle van materieel belang zijnde aspecten juist, volledig en in overeenstemming met de pensioenregelingen door de uitvoeringsorganisatie zijn opgesteld; – de toegepaste methodiek ter bepaling van de voorziening aanvaardbaar is, gegeven de karakteristieken van de verzekerde risico's; – de door het bestuur gebruikte aannames en schattingen in overeenstemming zijn met de gekozen actuariële grondslagen, voldoende zijn onderbouwd en juist zijn toegepast; – de interne beheersing met betrekking tot mutatieverwerking in de pensioenadministratie is geborgd.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie bestaande uit het voorwoord, het bestuursverslag en de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur met betrekking tot de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen

bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaaf zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Rotterdam, 14 juni 2019

Mazars Accountants N.V.

Origineel getekend door: drs. C.A. Harteveld RA